

Tidsskrift for Søværnen

Nr. 1 · 2011 · 182. årgang

UDGIVET AF SØE-LIEUTENANT-SELSKABET

TIDSSKRIFT FOR SØVÆSEN

2011/1 * 182. årgang

Redaktion: Hans Christian Bjerg

INDHOLD

Meddelelser fra redaktionen	1
Artikler	
Hvor isen møder havet En beretning og analyse af Siriuspatruljen og dens virke <i>Af Rune Bøgh</i>	3
Arktiske udfordringer Den danske flådes fremtidige rolle i Grønland <i>Af Martino Renzi-Lomholt</i>	37
Piratjagt i Adenbugten <i>Af Mathias Nielsen</i>	49
Flådens rolle i den globaliserede verden <i>Af Rasmus Niewald de Place</i>	56
Rettelser til Søofficersrulle 1910-2010 <i>Af Henrik Muusfeldt</i>	65
Nekrologer	
1636. John Mogens Arentoft (1634,1637)	67
1525. Adam Helms (1617,1657)	69
Boganmeldelser	
Jørgen F. Bork: Åbent hav <i>Af Asger Bagge</i>	73
Annoncer	77

Redaktionen sluttet 1. maj 2011

Forside: Kommandostøtteskibet ABSALON under
Flådeparaden 10. august 2010

MEDDELELSER FRA REDAKTIONEN 2011/1

Sidste år gennemførte det engelske The Marine Society & Sea Cadets Charity en større undersøgelse blandt de ældste skolebørn for at finde ud af hvor stort kendskabet til landets maritime tilknytning var. England er nok i sin egen forestilling primært en maritim nation med en lang og glørværdig historie på havet. En forestilling, man vel også har indtryk af deles af de opvoksende generationer. Resultatet var derfor overraskende dårligt og derved også alarmerende for The Marine Society, der holder landets maritime traditioner i hævd.

Trefjerdedele af de 2.000 adspurgte unge var ikke klar over, at der var opstillet en søjle med Lord Nelson på Trafalgar Square. Lord Nelson blev forbundet med Nelson Mandela eller anføreren på det franske fodboldhold i 1990'erne. Nogle mente, at den spanske armada var en tapas ret, og at Sir Walter Raleigh, den engelske flådefører under kampene med den spanske armada, var opfinderen af cyklen!

Mon nogen vil have mod til at gennemføre en tilsvarende undersøgelse blandt danske skoleelever!

Hvor dybt stikker vores egen forestilling om at være en maritim nation, som har haft en orlogsflåde i 500 år og hvis handelsflåde i dag fragter 10% af verdens transport over havet?

I anledning af Søværnet/Flådens 500 års jubilæum i 2010 blev der i et samarbejde mellem Undervisningsministeriet, Søværnet og Komiteen for Flådens 500 års jubilæum afholdt en stilekonkurrence for elever i landets gymnasier og handelsgymnasier. Præmien var en tur med et af Søværnets inspektionsskibe ved Grønland i påsken 2011. Emnet var den danske flådes betydning i går og i dag.

Der indkom 14 udmærkede besvarelser, og det blev derfor besluttet at sende alle af sted til Grønland. Tidsskriftet har i dette nummer med støtte fra Undervisningsministeriet den store glæde at bringe fire af disse besvarelser. Yderligere to er blevet publiceret i Marineforeningens tidsskrift "Under Dannebrog". Emnerne er den arktiske udfordring og flådens opgaver inden for bekæmpelse af pirateri. Besvarelserne giver heldigvis et indtryk af solid viden og forståelse for flåden og dens betydning for Danmark.

Hans Christian Bjerg

Alle deltagerne i stilekonkurrencen i forbindelse med Søværnets/Flådens 500 års jubilæum fotograferet på Holmen ved prisoverrækkelsen den 3. december 2010. (Søværnet).

HVOR ISEN MØDER HAVET

En beretning og analyse af Siriuspatruljen og dens virke

Af Rune Bøgh

Denne artikel er en af besvarelserne indleveret til stilekonkurrencen om Flåden gennem 500 år. Rune Bøgh går i 3.d på Slotshaven HHX, Holbæk.

På toppen af verden

I et goldt og hensynsløst land tusinder af kilometer væk opererer en af de mest særegne og hårdføre militære enheder i verden. På dette ensomme sted glider land og himmel ud i ét, og ligeså gør dagene og månederne og årene. Her regerer kun vinden, isen og havet og de udsendte militærfolk må se ydmygheden i øjnene, når de kræver deres menneskelige ret i et land, hvor ret og orden ellers synes uendelig fjern. Landet hedder Nordøstgrønland, og den militære enhed hedder Siriuspatruljen og opererer under det danske flag. Sammen med nogle få andre udstationerede militærfolk repræsenterer de den menneskelige civilisation i det vilde, mennesketomme nord. De er Kongeriget Danmarks længste og yderste arm – en arm som strækker sig helt til toppen af verden.

*"Når du er nået så langt, at du ikke kan gå ét skridt mere,
så er du kun nået halvvejs af, hvad du er i stand til"*

Grønlandsk ordsprog

Introduktion

Valg af emne

Til min opgave i anledning af Flådens 500 års fødselsdag, har jeg valgt Slædepatruljen SIRIUS som hovedemne og fokusområde. Jeg vil i opgaven redegøre for historiske og faktuelle forhold vedrørende patruljen, og berette om enhedens praktiske virke set fra patruljemedlemmernes eget perspektiv. Som baggrund for en forståelse af emnet vil jeg beskrive det generelle forhold mellem Danmark og Grønland i et historisk perspektiv samt den danske flådes traditionelle rolle i området. Afslutningsvist vil jeg vurdere patruljens rolle og nødvendighed i Grønland i dag, samt hvilke udfordringer og ændringer fremtiden vil bringe for SIRIUS og flådens virke i Grønland – set i lyset af nutidige, politiske og folkelige tendenser.

Jeg har på forhånd opstillet følgende spørgsmål til besvarelse i opgaven:

- Hvad er Siriuspatruljen, og hvad er dens opgave?
- Fra hvilke historiske vilkår og forudsætninger har patruljen sit udspring?
- Hvordan er livet i Siriuspatruljen?
- Hvilken rolle spiller patruljen i Grønland i dag?
- Hvordan vil fremtidige forhold påvirke patruljen og flådens virke i Grønland?

Det at Siriuspatruljen er helt unik – ikke blot i det danske forsvar men i Verden generelt – gør det til et uhyre interessant emne at skrive om. Samtidig er det et tidsrelevant emne, idet det kan sættes i relation til de nutidige tendenser mod grønlandsk selvstændighed, og hvilke konsekvenser dette har for flåden. Princippet om suverænitetshævdelse har desuden en international, storpolitisk dimension og overholder på den måde opgavens krav om et globalt perspektiv. Livet og strabadserne i de fjerneste egne af kloden, flådens rolle dér og Grønlands ønske om selvstændighed er emner, der interesserer og tiltrækker mig meget, og derfor lå emnet ligetil.

Kildeanvendelse

I mit arbejde har jeg valgt i større grad at gøre brug af litterært materiale frem for internetkilder, da jeg mener, at litteraturen både har større troværdighed og er mere dybdegående. Jeg har især gjort brug af bogen 'Sirius gennem 50 år' fra 2000, som indeholder personlige beretninger fra siriusmedlemmerne gennem tiden. Jeg har desuden benyttet mig af bøgerne 'Den nye sikkerhed' som beskriver Grønland i et sikkerhedspolitisk perspektiv og bogen 'Selvstændighed for Grønland?' som debatte-

rer argumenterne for og imod grønlandsk selvstændighed. Andet litterært materiale indbefatter bøgerne 'Grønlands kommando i 50 år', 'Danmarks flåde – fra bue og pil til missil', 'Det danske forsvar', 'Grønlands historie' og 'Nordøstgrønlands slædepatrulje 1941-45'. Af væsentlige internetkilder kan nævnes Forsvarets egen hjemmeside, Lovtidendes bekendtgørelse af Selvstyreløven samt diverse nyhedsmagasiner.

Jeg vil i teksten løbende referere til de anvendte kilder i ophævet parentes. Først i parentes vil stå nummeret på den anvendte kilde, dernæst vil stå sidetallet. Eksempelvis menes der med henvisningen [3:216] altså kilde nr. 3, side 216. Kildernes numre står listet bagerst i opgaven.

Disposition og længde

Jeg har inddelt min opgave i fire kapitler med dertil hørende underkapitler. Først vil jeg beskrive det dansk-grønlandske forhold i et historisk perspektiv samt flådens rolle i Grønland gennem tiden. Dette anser jeg som relevant baggrundsviden for en bredere forståelse af Sirkuspatruljen. Dernæst vil jeg beskrive selve patruljen, dens historie, opbygning, rolle og ansvar. Efter dette vil jeg give et dybere indblik i patruljens virke, det område de opererer i og de udfordringer de møder undervejs. Endelig vil jeg til sidst vurdere patruljens rolle i dag og reflektere over flådens rolle i Grønland i fremtiden.

To lande – ét rige

Danmark og Grønland er et umage makkerpar, men det er ikke desto mindre et makkerforhold, som har haft stor betydning for Grønland gennem tiden. I løbet af århundreder er Grønland således blevet mere og mere uløseligt forbundet til det danske rige – både politisk, økonomisk, militært og kulturelt. For at forstå den verden hvori SIRIUS opererer, må man også forstå forholdet mellem Danmark og Grønland, og hvordan dette forhold har ændret sig gennem tiden. Så hvad er historien om danskernes indflydelse og suverænitet over den store ø i nord? Hvordan har forholdet udviklet sig gennem historien, og hvilken indflydelse har det haft på den grønlandske befolkning? Hvad har den danske flådes rolle været i Grønland fra den første koloni til i dag?

Vikinger og kolonialister

Den første skandinaviske tilflytning til Grønland blev indledt i år 986, hvor islændingen Erik den Røde med et følge på 14 skibe bosatte sig i den sydvestlige del af øen. Dengang nød Grønland godt af et mildere klima, og nordboerne kunne derfor forsyne sig selv gennem landbrug og husdyravl. Selvom vikingerne i lang tid var uafhængige af fremmede magter, blev de i 1261 frivilligt indlemmet i det norske kongerige og

skulle derefter betale skat dertil^[3:8]. I 1380 medførte Kalmar-unionen imidlertid at Norge og alle dets besiddelser blev indlemmet i det danske rige^[1:12]. Således kom Grønland under dansk herredømme – ikke på grund af et konkret ønske fra den danske konge men som en følge af Norges union med Danmark. Der gik dog ikke mere end få årtier før de nordiske bosættelser døde ud og helt forsvandt, formentlig som følge af en klimaforværring^[3:14]. Nordboerne havde da boet i Grønland i næsten 500 år.

Vikingerne kom, bosatte sig og trivedes i Grønland før de pludselig forsvandt.

I de følgende århundreder blev Grønland stadig betragtet som dansk af den danske konge, men der var stort set ingen kontakt til øen og ingen synderlig vilje eller motivation til at gøre det teoretiske krav til en egentlig kolonisering. Først i 1721 blev kontakten til Grønland genetableret, da den norske præst Hans Egede rejste til landet for at drive missionssvirksomhed^[3:20]. Det blev starten på den første, danske koloni i Grønland beliggende ved nutidens Nuuk, og i løbet af det 18. århundrede blev adskillige andre danske kolonier oprettet langs den vestgrønlandske kyst^[3:32]. Dengang blev dansk overherredømme ikke betragtet som gældende hele øen men derimod kun de enkelte kolonier fra Julianehåb i syd til Upernavik i nord^[3:36]. Der foregik da også en omfattende engelsk og hollandsk hvalfangst langs de grønlandske kyster, som ofte kompromiterede den danske suverænitæt. Hen mod slutningen af 1700-tallet blev den danske stat dog mere bevidst om dens rolle og herredømme over Grønland. Således oprettede man i 1774 Den Kongelige Grønlandske Handel, hvorved staten fik monopol på alt handel i Grønland og lukkede landet for andre europæiske magter^[3:40]. Ydermere blev der i 1782 for første gang skabt en lov for Grønland, som udover at opdele kolonierne administrativt og skabe ensartede varepriser skabte en retslig instans til straf af de indfødte grønlændere^[3:36]. Det var første gang at den danske stat stadfæstede deres juridiske magt over de grønlandske inuitter. Udviklingen i kolonierne fortsatte, og i løbet af 1800-tallet kom de første skoler og lægehuse til Vestgrønland og en skatteadministration blev oprettet. Desuden anlagdes den første koloni i Østgrønland i 1894^[3:46]. I 1905 blev Grønland opdelt i kommuner og landsråd, med store beføjelser over sociale og politimæssige forhold. Grønlænderne selv havde dog meget lidt at skulle have sagt i disse anliggender, da så godt som alle indflydelsesrige poster tilfaldt danskere^[3:48].

I starten af 1900-tallet var der stadig ingen international anerkendelse af dansk suverænitet i Grønland udover besiddelserne på vestkysten^[1:13]. Dette udnyttede visse norske kredse til at advokere for en okkupation af Østgrønland. Nordmændene havde længe haft kommercielle interesser langs de østlige, grønlandske fjorde i form af fiskeri, og mange nærede desuden en vis bitterhed over at Grønland ikke tilfaldt Norge, da Norge løsrev sig fra Danmark i 1814^[1:14]. Der opstod derfor en politisk konflikt mellem Danmark og Norge, om hvem der havde overhøjheden langs østkysten. Konflikten skærpedes da nordmanden Hallvard Devold i 1931 hejste det norske flag over Myggbukta, og den norske regering efterfølgende erklærede området som værende norsk territorium. Samme år førte Danmark sagen til den internationale domstol i Haag for at få afklaring, og to år efter erklærede domstolen endeligt, at Østgrønland så vel som resten af Grønland skulle stå under dansk suverænitet. Dermed blev hele den store ø endegyldigt sat under den danske krone. Med tilladelse fra Danmark beholdt nordmændene dog en vis kommerciel aktivitet i området, og denne varede indtil 1959, hvor den sidste nordmand forlod stedet^[1:17].

Krigsårene og fremefter

Den 9. april 1940 invaderede Tyskland Danmark, og det medførte at alle forbindelser til kolonierne mod nord blev brudt^[1:19]. Herefter overtog to danske mænd i praksis styret af Grønland. Den ene var Eske Brun, landsfogeden i Nordgrønland. Sammen med den sydgrønlandske landsfoged, Svane, besluttede han i henhold til en særlig paragraf i Styrelsesloven, at overtage styringen af kolonien. Da Svane i 1941 udstationeredes i USA, kom Eske Brun til næsten enevældigt at regere over Grønland internt^[4:24]. Den anden mand var Henrik Kauffmann, som var Danmarks repræsentant i USA. Efter besættelsen valgte Kauffmann at fortsætte sin repræsentation af Danmark egenhændigt og i modstrid med det danske udenrigsministerium. Han begrundede sit valg med at regeringen i det besatte Danmark måtte antages at være under pres, og at deres instrukser derfor måtte betragtes som ugyldige^[4:21]. Således skrev han kort efter besættelsen til de to grønlandske landsfogeder: *"Vi, der er de eneste anerkendte frie repræsentanter for danske interesser, må under omstændighederne handle efter princippet om uanmodet forretningsførelse"*^[4:21]. Efter denne udtalelse, og med landsfogedernes samtykke, blev Kauffmann i praksis herre over Grønlands udenrigspolitiske anliggender i USA, hvilket skulle vise sig at blive afgørende.

Kryolitten, et sjældent metal til fremstilling af aluminium, blev Grønlands redning under krigen. Eske Brun formåede således at opretholde forsyningsstrømmen til Grønland, ved at borthandle grønlandsk kryolit

med amerikanerne, som igen anvendte den i deres flyindustri^[1:19]. Dette øgede amerikanernes opmærksomhed omkring Grønland. USA ønskede militær beskyttelse af den grønlandske kryolitmine for at sikre importen af metallet, og desuden anså de Grønland som et geostrategisk vigtigt land, blandt andet som en 'trædesten' for militærfly på vej til Europa^[2:40]. Ydermere betragtede de landet som del af den nordamerikanske landmasse og anså derfor forsvaret af dette mod andre europæiske magter som en sikkerhedspolitisk topprioritet. Denne anskuelse var i overensstemmelse med Monroe-doktrinen fra 1823^[4:31]^[2:38]. Af disse årsager indgik USA i 1941 en aftale med Kauffmann i Washington, hvorved USA fik ansvaret for sikringen af dansk suverænitet over øen. Fra da af og resten af krigstiden stod amerikanerne for Grønlands forsvar og havde en stor militær tilstedeværelse i landet^[2:42]. Efter Tysklands kapitulation blev båndene mellem Danmark og Grønland genoprettet. Amerikanerne havde fortsat interesse i Grønland, og tilbød at købe kolonien af Danmark, hvilket den danske regering dog afslog. Til gengæld accepterede Danmark den stadige tilstedeværelse af amerikanske tropper i Grønland^[3:62].

Efterkrigstiden bød på adskillige reformer i forholdet mellem Danmark og Grønland. I 1953 blev en ny grundlov skrevet, og med den ophørte Grønlands kolonistatus, og landet blev i stedet en integreret del af det danske rige. Efter 232 år som en slags underborgere blev grønlænderne nu betragtede som ligeværdige danske statsborgere – i hvert fald på papiret. Det medførte at der for første gang blev valgt to inuitter som repræsentanter til Folketinget^[4:63]. Desuden ophørte statens monopol på handel, og øen fik for første gang et regulært retsvæsen^[3:60]. I 1979 satte man igen reformer i værk. Grønland fik hjemmestyre, hvilket betød at det dansk styrede landsråd blev erstattet af et grønlandsk landsting, Inatsisartut, og et grønlandsk landsstyre, Naalakkersuisut. Hermed fik grønlænderne for første gang magt over de interne anliggender i deres land – dog med visse væsentlige undtagelser som politi og retsvæsen. Hjemmestyreloven blev af mange grønlændere anset som det første spæde skridt mod fuld uafhængighed fra Danmark^[3:68]. Det næste skridt tog man i 2009, hvor Grønland gik fra at have hjemmestyre til at have selvstyre^[9]. Selvstyreloven omhandles i opgavens sidste kapitel.

Kultursammenstødet

"Vi har spist af kundskabens træ. Der er ingen vej tilbage"

Jonathan Motzfeldt, grønlandsk landsstyreformand

Da vikingerne og senere danskerne bosatte sig i Grønland, mødte de for første gang en kultur og et folkefærd fundamentalt anderledes fra deres egen. Det samme gjorde inuitterne. Forholdet har siden varieret meget, men i sidste ende viste mødet med europæerne sig at blive fatalt for den grønlandske befolkning og dets kultur.

Forfædrene til nutidens grønlændere menes at have indvandret fra Canada omkring starten af det forgangne årtusind^[3:14]. Snart vandrede de sydover, og det tog ikke lang tid, før de mødtes med nordboerne, som var på fangstrejser nordpå. Forholdet mellem vikinger og eskimoer var dog relativt fredeligt. Ofte boede de to folkefærd tæt ved hinanden og giftedes og hjalp hinanden indbyrdes^[3:15]. Efter at nordboerne forsvandt, var inuitterne igen alene, men det varede ikke længe inden de nordiske vikinger blev erstattet af europæiske hvalfangere. Hollandske og engelske fangstmænd drev en livlig handel med eskimoerne, som snart blev drevne handelsmænd. Mødet mellem de to kulturer var ofte intenst og livligt, og når de to folk mødtes ”væltede man sig i kød, hvalhud, druk, dans, fest og hor”, som en datidig hvalfanger udtrykte det. Hvalfanger-tiden efterlod et varigt spor i den grønlandske kultur. For eksempel er nutidens grønlandske ’folkedans’ baseret på gammel, skotsk hvalfanger-dans^[3:18]. Forholdet mellem europæiske og grønlandske fangere var dog ikke altid lige festligt. Udover flintbøsser og andre handelsvarer, medbragte europæerne nemlig en dødelig last i form af sygdomme. Ligesom den indianske befolkning i Amerika, var inuitterne ikke modstandsdygtige over for de europæiske sygdomme, og snart hærgede voldsomme koppepidemier blandt den oprindelige befolkning. Grønlænderne bukkede under én efter én, og hele bygder blev udryddet^[3:19]. De europæiske sygdommes skadelighed for inuitbefolkningen skulle fortsætte helt frem til midten af 1900-tallet^[3:63].

Da danskerne kom til Grønland, var det hovedsageligt med det formål at omvende lokalbefolkningen til kristendommen. Missionen blev på sigt en succes, og i dag er 98 % af den grønlandske befolkning protestantiske kristne, og den traditionelle afgudsdyrkelse er næsten ikke-eksisterende^[10]. De danske missionærer havde for det meste et fredeligt forhold til grønlænderne. Selvom mange inuitter deltog i danske prædikener og visse blev tjenestefolk eller ægtefæller til danskerne, så levede de fleste i høj grad deres eget liv i fredfuld adskillelse fra nybyggerne^[3:30]. Fra den danske stat blev da også vedtaget at de grønlandske fangere skulle lades i fred, og at privat omgang mellem det opsendte mandskab og befolkningen skulle begrænses. På denne måde skulle man skåne grønlænderne for skadelig påvirkning^[3:36]. På grund af dette forhold, levede inuitterne fortsat i isolation fra omverdenen, og deres oldgamle fanger-

Den ældgamle grønlandske fanger-tradition levede i bedste velgående i århundreder men er i dag næsten uddød.

kultur blev opretholdt i århundreder^[5:13]. Dette skulle dog ikke vare for evigt.

I 1920'erne blev der vendt op og ned på livet for den grønlandske befolkning. Det skete da en omskiftning til varmere vejr og mildere vintre, førte store torskestimer op med golfstrømmen til de grønlandske kyster. Snart blev den traditionelle sæl- og bjørnejagt erstattet med kommercielt torske-

fiskeri, og fiskeriet blev en stor industri i Grønland. Overalt langs de små fjordbyer anlagdes salterier, og Grønland bevægede sig med ét fra traditionel naturaløkonomi til vestlig markedsøkonomi. Den øgede velstand medførte en fordanskning af den grønlandske livsstil. Hvor der før lå igloer og hytter, lå nu træhuse med eget køkken. Skindjakkter blev erstattet med dansk tøj, og danske møbler sås nu mængsteds i de grønlandske hjem^[3:54]. Det viste sig dog snart at der fandtes en meget mørk bagside af medaljen. Som det er sket mange gange før i historien ved hastig industrialisering, skete der en voldsom koncentration af befolkningen omkring industriområderne – i Grønlands tilfælde Nuuk. Forholdene i Nuuk og andre kystbebyggelser udviklede sig elendigt i de følgende årtier. Der var ingen asfalt på vejene, ingen kloakker eller elektricitet og grønlandske familier var ofte stuvet sammen i et enkelt rum i de små træhuse. Tuberkulose og fattigdom opstod hurtigt og spredte sig som en epidemi. Som følge af torskeindustrien anløb store amerikanske og britiske skibe i Nuuk og de medbragte spiritus og tobak, som ellers havde været relativt ukendt og uanvendt blandt inuitterne. Omkring barakkerne i byen opstod et broget festliv, hvor prostitution og alkohol var allestedsnærværende^[3:64]. Selvom den danske regering i 1950'erne iværksatte et byggeboom i Nuuk for at forbedre forholdene, kom aktiviteten kun i ringe grad grønlænderne til gode. Den grønlandske befolkning, som havde været vant til et egenrådigt liv som fangere, havde svært ved at indordne sig et moderne arbejdsmarked efter vestlig struktur. Befolkningen syntes da at glide ned i en slags kollektiv depression, og Grønland havde snart verdensrekorderne i alkoholisme, kønssygdomme, mord og selvmord^[3:65]. Selvom forholdene er blevet bedre i dag, så har kultursammenstødet efterladt et grimt ar i hele den grønlandske folkesjæl, og selvmord og alkoholisme er stadig store problemer i Grønland^[3:66]. Som den tidligere landsstyreformand Motzfeldt udtrykte det: *"Vi har spist af kundskabens træ. Der er ingen vej tilbage"*^[6:7]. Grøn-

lænderne har taget et kvantespring ind i den vestlige verden, og nu synes det gamle fangerliv uendeligt og uigenkaldeligt borte. Der er i sandhed ingen vej tilbage.

Flåden i Grønland

Grønland er verdens største ø. Dens forvitrede kystlinje strækker sig over 44.000 kilometer – mere end Jordens omkreds ved Ækvator – og hele befolkningen bor langs denne kyst^[11]. Netop af denne grund har flåden altid spillet en vigtig rolle for Grønland. Allerede i 1728 blev de første armerede kongeskibe sendt til de grønlandske farvande, og de blev senere efterfulgt af fregatter og brigger. Skibene havde det formål at håndhæve dansk overhøjhed i kolonierne når dette var nødvendigt. Det blev blandt andet til en kanonering af hollandske hvalfangerskibe i 1759 – det eneste søslag nogensinde i grønlandsk farvand^[2:34]. I 1900-tallet blev de første inspektionsskibe sendt til Grønland med den opgave at sikre de danske forordninger overfor udenlandske hvalrosfangere. Senere blev fly fra Søværnets Flyvevæsen brugt til ekspeditioner til øens indre^[2:37].

I anden verdenskrig overtog USA som nævnt beskyttelsen af Grønland, og den danske flåde mistede derfor sin betydning i området. Amerikanerne påtog sig den opgave at sikre skibsforbindelserne til Grønland samt at beskytte farvandene og forhindre fjendtlige styrker i at få adgang til grønlandsk territorialfarvand^[2:41]. Kystbeskyttelsen varetog USA med deres Greenland Patrol, som bestod af fartøjer fra den amerikanske Coast Guard^[1:19]. Desuden byggede amerikanerne otte militærbaser i landet, kendt som Bluie West og Bluie East baserne. I 1943 omfattede USA's tilstedeværelse i Grønland således 5.600 mand, som stod for øens beskyttelse mod eventuel tysk aggression^[2:42].

Verdenskrigen sluttede snart, men i kølvandet fulgte den Kolde Krig. Det medvirkede til USA's fortsatte interesse i militær tilstedeværelse i Grønland, da de anså Grønland som et 'skjold' mod et eventuelt sovjetisk angreb^[5:22]. Danmark var imidlertid indstillet på at fortsætte sin traditionelle neutralitetspolitik og ønskede derfor USA ud af den danske koloni. Da Danmark indtrådte i NATO i 1949 ændrede betingelserne sig dog, og det førte til en ny forsvarsaftale mellem Danmark og USA i 1951^[2:44]. Traktaten blev indgået uden inddragelse af den grønlandske befolkning og den gav USA næsten ubegrænset mulighed for overflyvning af grønlandsk territorium. Til gengæld blev Danmarks fulde suverænitæt over Grønland bekræftet, og den amerikanske militære aktivitet blev begrænset til tre baser – heriblandt Thule-basen, som anlagdes i 1952 og i dag udgør den fortsatte amerikanske tilstedeværelse i Grøn-

En fregat af Thetis-klassen patruljerer de grønlandske farvande.

land^[5:24]. De resterende baser og stationer blev enten rømmet eller overgik til det danske forsvar. Hermed fik den danske flåde igen ansvar for Grønlands almene forsvar, og Søværnet indså, at for at løfte denne opgave måtte man yde langt mere til militære styrker og oprette et militært hovedkvarter til støtte for skibe og fly. Af denne grund oprettede man Grønlands Kommando med hovedkvarter i den tidligere amerikanske depotstation Grønne-
dal^[2:45]. Grønlands Kommando (GLK) skulle – og skal til stadighed – styre Søværnet og Forsvarets virke i Grønland, og fungere som støttepunkt for militære enheder i området. Stationen har altså den operative kommando over Sø- og Luftværnets enheder, så længe de befinder sig i området, om end disse stadig administrativt hører under deres respektive værn^[7:104]. Chefen for kommandoen skulle have midlertidig rang af kontreadmiral og i krigstider ville han stå operativt under NATO's Atlanterhavskommando^[2:54].

I resten af århundredet undergik flåden i Grønland drastiske forandringer. Udover at erhverve sig nye skibe, gik inspektionskutterne fra at være bygget af egetræ til at være bygget af stål. Denne omskiftning skete i kølvandet på to ældre inspektionskutteres forlis – *Alken* i 1948 og *Ternen* i 1957^[2:134,138]. Flådens rolle er i dag den samme som da den blev udlagt i 1951 – nemlig suverænitetshævdelse og overvågning af søterritoriet. Derudover løser flåden en lang række civilt relaterede opgaver – heriblandt fiskeriinspektion, redningsoperationer, søopmåling, miljøovervågning, isrekognoscering, bugsering og bjærgning, patienttransport og støtte til videnskabelige ekspeditioner^[2:160]. Flåden har desuden deltaget i seismiske opmålinger på havbunden med henblik på fund af olieforekomster^[2:166]. Suverænitetshåndhævelse er en af flådens vigtigste opgaver og har været det i snart 300 år. Det er en alsidig opgave som kan tage mange former. Et eksempel på suverænitetshævdelse i praksis er flådens jævnlige besøg til den lille, afsides og ubeboede Hans Ø nordvest for Grønland – en ø bestrejet mellem Danmark og Canada. Her hejser flåden det danske flag fra toppen af øen og efterlader desuden traditionen tro en flaske gammel dansk, cognac eller lignende^[2:166]. På denne facon håndhæves det danske krav på øen. En anden form for suverænitetshåndhævelse varetages af Siriuspatruljen, som jeg snart vil komme nærmere ind på. Inspektionssejladserne langs de grønlandske kyster fascinerer og drager til stadighed de danske sømænd, og rejserne langs de forvitrede, hvide fjelde sætter dybe spor

hos den som måtte opleve det. Som en ombordværende gæst på inspektionsskibet Tulugaq beretter det^[2:147]:

*"Himlen er så blå, fjeldene så høje, fjordene så dybe og luften så klar;
og lige dér i havoverfladen sejler de skibe, som menneskene i
tusinder af år har konstrueret for at kunne sejle ud på den anden side
af horisonten for at få deres nysgerrighed og drømme styret om,
hvad den gemte"*

Den yderste bastion

Hvert år retter 50-60 unge, danske mænd henvendelse til Søværnet. Dreven af udlængsel, landskærlighed og eventyrlyst ønsker de hver og én at tilbringe to af deres ungdomsår i den skånselsløse, arktiske kulde. Kun seks af dem bliver udtaget. De udvalgte seks bliver en del af Siriuspatruljen – det danske rige og magts yderste bastion i et land så barskt at ingen indfødt befolkning nogensinde har boet der. Hvad præcist er denne Siriuspatrulje? Hvilken rolle og ansvar har patruljen, og hvordan opstod den?

Født af Krigen

*"På Grønland var det ikke en krig om landvinding
men en krig om vej"*

Bernt Balchen, norsk polarfarer

Historien om Siriuspatruljen tager sit udspring i 2. Verdenskrig. Før krigen var lovhåndhævelse i Nordøstgrønland et relativt fjernt begreb, og området blev helt indtil 1933 af mange lande betragtet som ingenmandsland^[1:18]. Med krigens udbrud begyndte Verden imidlertid at fatte interesse for dette afsides sted. Interessen i Nordøstgrønland var hverken grundet dets geostrategiske vigtighed eller dets rige mineralforekomster for begge dele var ikke-eksisterende. Interessen lå derimod i noget så abstrakt som vejret. I krigstiden var det almindeligt kendt, at de store vejrsystemer i Europa skabtes over Arktis, og den som kunne forudsige disse vejrsystemer havde en stor fordel ved fly- og skibstrafik i Nordatlanten^[4:14]. Tyskerne viste således stigende interesse for Nordøstgrønland med henblik på etablering af vejrstationer, og det stod snart klart at det var nødvendigt at patruljere og overvåge området for at forhindre dette. Områdets barske vejrforhold og storisen umuliggjorde imidlertid helårsrekognoscering med skib eller fly. Man måtte altså søge en alternativ løsning^[1:20]. I sommeren 1941 besluttede landsfoged Eske Brun derfor i samarbejde med amerikanerne, at der skulle oprettes en

slædepatrulje til afpatruljering af området fra Scoresbysund i syd til Île de France i nord – i fugleflugt ca. 1000 kilometer. I befalingsbrevet fra Eske Brun til stationsleder Ib Poulsen blev patruljens opgave formuleret som følger: *"I vinterens løb vil der fra stationen være at foretage slædepatruljetjeneste. Patruljens hovedopgave bliver... rekognoscering og eftersøgning. Patruljen skal herunder konstatere og hertil indberette mulig tilstedeværelse af enhver radioaktivitet, sø- eller landmilitær aktivitet eller luftaktivitet, som måtte blive udøvet af personer hørende til nogen krigsførende magt..."*^[4:39]. Enheden fik navnet Nordøstgrønlands Slædepatrulje og det blev begyndelsen på hvad der nu er Siriuspatruljen. Patruljen blev senere gjort militær, således at medlemmerne i tilfælde af fangenskab kunne påberåbe sig Geneve-konventionen^[1:23]. Amerikanernes Greenland Patrol skulle understøtte patruljen ved at bringe den forsyninger i sommermånederne. Desuden skulle de 27 danske og norske fangstfolk som boede i området evakueres, så enhver menneskelig tilstedeværelse kunne betragtes som fjendtlig^[4:33].

I de efterfølgende 4 år udførte Nordøstgrønlands Slædepatrulje den pligt, som var blevet pålagt dem af Eske Brun. Patruljen bestod dengang ikke kun af danskere men også af nordmænd og grønlandske slædekørere^[1:22]. Flere gange i løbet af de fire år kom det til konfrontationer med tyskerne. I 1943 angreb tyskerne patruljens station på Eskimo Næs efter at patruljemedlemmerne havde opdaget tyskernes nyligt opstillede vejrstation ved Hansa Bugt. Under kampen omkom danskeren Eli Knudsen – den eneste nordøstgrønlandske patruljemand, som har mistet livet under tjeneste til dato. Patruljens oplysninger om den tyske vejrvirksomhed, førte til amerikansk bombardement af vejrstationen. Senere stormede en amerikansk kommandostyrke området, men da havde tyskerne allerede forladt stedet^[1:22]. Endnu en tysk vejrstation blev opdaget senere samme år, og patruljens syv medlemmer gik til angreb på de 27 tyskere dér. Patruljemedlemmerne nåede at dræbe stationens leder løjtnant Zacher, før de måtte trække sig tilbage^[1:23]. I 1944 flyttede patruljens hovedkvarter fra Dødemandsbugten til det nyopførte Daneborg, hvorfra patruljen blev ledet de resterende krigsår. Efter tyskernes kapitulation i 1945, blev Nordøstgrønlands Slædepatrulje opløst^[1:24].

Da den Kolde Krig igen gjorde Grønland til et sikkerhedspolitisk vigtigt område, opstod igen behovet for en systematiseret overvågning og suverænitetshævdelse i Nordøstgrønland. Derfor tog Søværnet initiativ til at genoprette slædepatruljen i området. Således genopstod militærenheden i hemmelighed i 1950 under navnet Operation Resolut. Et år efter rykkede patruljen på ny ind i Daneborg og i 1953 skiftede den navn til Slædepatruljen SIRIUS – opkaldt efter den klareste stjerne i stjernetegnet

Store Hund^[1:26]. Patruljen har nu eksisteret i over 50 år og i alt 250 danskere har gjort tjeneste ved den. Af de mere kendte siriusmedlemmer kan nævnes Kronprins Frederik, som deltog i patruljen i år 2000^[1:32].

Rolle og ansvar

Dengang som nu er Sirius' vigtigste ansvar at håndhæve den danske suverænitæt over Nordøstgrønland. Ifølge international lov er et lands suverænitæt over et område kun gældende, hvis det pågældende land rent fysisk betræder stedet^[1:318]. Da det meste af Nordøstgrønland er ubeboet, kan Danmark altså ikke hævde det som en del af riget, medmindre vi på en eller anden måde jævnligt er fysisk til stede. Det er så her at Sirius kommer ind i billedet. Ved Sirius' tilstedeværelse i det tomme nord, stadfæster man fra dansk side områdets tilhør til Danmark, og man viser på internationalt plan at man tager Grønland og Rigsfællesskabet alvorligt. Med netop denne form for håndhævelse har vi stået fast ved vores ret overfor fremmede magter, som gennem historien har ønsket kontrol eller indflydelse i Grønland. Det gjaldt hollænderne i 1700-tallet, det gjaldt nordmænd og amerikanere i 1900-tallet og det gælder til stadighed i dag. Foruden suverænitetshævdelsen har Sirius til opgave at overvåge kyststrækningen og fungere som politimyndighed i Nationalparken Nord- og Nordøstgrønland. De skal rekonoscere området og rapportere al ulovlig tilstedeværelse og aktivitet i parken, samt sikre sig at fredningsbestemmelserne for dyrelivet bliver overholdt^[12]. I modsætning til almindelige militære enheder forventes det *ikke* at Siriuspatruljen deltager i militær kamp.

Patruljens operationsområde omfatter den isfri del af Nordøstgrønland – i alt et område på 160.000 km². Længs dette område er snoede kyststrækninger og den samlede strækning, som SIRIUS skal overvåge er ca. 16.500 km^[1:27]. Det svarer til en slædetur fra København til Bangkok og tilbage igen (hvis sådan én ellers var mulig). Hele dette enorme land af fjelde, søer, gletsjere, fjorde og dale har patruljen til ansvar at udforske inden for en periode på 5 år. Derefter starter turen forfra igen^[2:210]. Slædekørslen foregår to gange om året - i efteråret og foråret, hvor storisen og de vinterlige vejrforhold gør al anden form for transport umulig^[1:27].

Siriuspatruljens ærmemærke.

Bortset fra midt sommer er der normalt 12 fupper – som siriusfolk kaldes – i Nordøstgrønland ad gangen. 6 af dem er i gang med deres andet års tjeneste og de andre 6 er i gang med deres første^[1:323]. De seks 'gar-

vede' patruljemænd fungerer i løbet af året som læremestre for de nye, og hver slædeudflugt arrangeres således at der er én erfaren og én ny mand af sted. Det følgende år tager de 'gamle' fupper hjem til Danmark, og de før uerfarne fungerer derefter som lærermestre for det næste nye hold. På denne måde overleveres erfaringer og slædeteknik fra én generation til den næste, og sådan har det været lige siden de første spæde år. Dengang var to grønlandske fangere med på patruljen, og det var dem, som lærte de første danske patruljemænd at betjene hundeslæden og overleve i den ugæstfrie vildmark^[2:210]. Slædekunsten som SIRIUS i dag behersker er således baseret på tusindårige grønlandske traditioner.

Fra Mestersvig til Station Nord

Langs Siriuspatruljens ansvarsområde ligger forskellige, mindre stationer og flyvepladser spredt ud som små oaser i isørkenen. Længst mod syd, ved Kong Oscar Fjord ligger en lille landingsplads i Mestersvig. I 1950'erne fungerede den som indfaldsvej for Nordisk Mineselskab, som udvandt bly og zink i nærheden, men da minedriften senere ophørte, blev stedet lukket. Stedet blev dog genåbnet og i dag er der udstationeret to tidligere siriusmænd, som går under betegnelsen Forsvarets Vagt i Mestersvig. De to mænd yder støtte til Siriuspatruljen, kontrollerer den sydlige indfaldsport til den enorme nordøstgrønlandske nationalpark og

På sin lange rejse må patruljen støtte sig til små depothytter. Mange af hytterne stammer helt tilbage til fangsttiden og er blevet bevaret ved en kombination af arktisk kulde og menneskeligt håndværk.

vedligeholdere mere end ti større bygninger. I øjeblikket bliver der på ny gjort forsøg på minedrift i området, og det lægger yderligere pres på flyvepladsen^[12]. Dybere inde i Kong Oscar fjorden ligger den lille Ella Ø. Her lå engang en mindre amerikansk base og herfra opererede Nordøstgrønlands Slædepatrulje i krigens tidlige år. I dag bibeholder Siriuspatruljen en lille understation på øen, som kun er bemannet om sommeren^[12]. Længere mod nord, ved Young Sund, ligger Siriuspatruljens hovedkvarter Daneborg. Det er bygget til de tolv tjenestegørende patruljemedlemmer og fungerer som udgangspunkt for deres sommeraktiviteter^[2:212]. Aller længst mod nord, ved indsejlingen til Danmarkfjorden, er den afsides Station Nord. Ved den toogfirsindstyvende breddegrad i stationen den anden nordligste permanente menneskelige bosættelse i verden – efter Alert i Canada. Stationen blev lukket i 1972, men blev genåbnet tre år senere. Nu fungerer den blandt andet som tilholdssted for Siriuspatruljen og nordlig indfaldsvej for ekspeditioner i nationalparken^[2:216]. Basen har en fast 'befolkning' på fem^[1:323].

Foruden stationerne og flyvepladserne ligger der omtrent 400 små hytter spredt udover det store nordgrønlandske fjeldland. Af disse benytter Siriuspatruljen 65 til depotrum og overnatningssteder, og ud af disse har patruljen selv opført 34^[1:323]. De resterende hytter er for det meste fangsthytter fra tiden, hvor nordmænd drev fiskeri og polarrævejagt i området^[1:17,28]. Om sommeren bliver nye forsyninger bragt til hytterne med fly og skib, og flådens fartøjer spiller således en stor rolle for opretholdelsen af patruljen^[1:27].

Struktur og rekruttering

I militær forstand er Slædepatruljen SIRIUS ikke blot en sjældenhed men et unikum. Det er nemlig den eneste slædebårne militærenhed i verden^[2:210]. Ydermere må den siges at have en af de mest specielle *opgaver* i verden. Da Siriuspatruljen er så unik i det danske forsvar, kan det være svært at retfærdiggøre et tilhørsforhold til et bestemt militært værn. Af historiske årsager og på grund af patruljens afhængighed af flådens genforsyninger, er enheden dog kommet under Søværnet. SIRIUS er administreret direkte af Patruljetjenesten Nord- og Nordøstgrønland (PNG), som igen er underlagt Søværnets Operative Kommando^[1:322]. De tjenestegørende i PNG er alle tidligere siriusmedlemmer, og foruden at have ansvar over patruljen og Forsvarets Vagt i Mestersvig, står tjenesten for rekruttering og uddannelse af fremtidige siriusmænd^[2:210]. Mens Siriuspatruljen er under administration af Søværnet er den imidlertid operativt underlagt Grønlands Kommando (GLK) som en del af forsvarrets samlede tilstedeværelse i Grønland. Grønlands Kommando er igen underlagt Forsvarskommandoen i Danmark^[2:231]. Kontreadmiralen

i GLK indgår i NATO-kommandosystemet som Island Commander Greenland, og i krigstider falder han og GLK ind under NATO's amerikanske hovedkvarter i Norfolk, Virginia^[6:27]. Som det fremgår, er SIRI-US altså en lille brik i et meget stort spil.

Et liv som siriusmand er absolut ikke for hvem som helst. På grund af det benhårde arktiske klima og de mange opgaver og uforudsete problemer som kan opstå, bør man være af en hel særlig støbning. Søværnet stiller derfor store krav til deres ansøgere – fysisk og især psykisk. Blandt andet bør man have haft en god og ukompliceret opvækst og man bør være målrettet, samarbejdsvillig, hjælpsom og loyal. Man bør kunne holde hovedet koldt og bevare overblikket i farlige situationer, være i stand til at tænke og reagere hurtigt og være vedholdende i sin tilgang til arbejdsopgaver^[12]. Én eller to gange om året indrykkes en annonce i Forsvarets Befalinger, som tilkendegiver at der søges nyt personel til patruljen. For overhovedet at komme i betragtning skal man være befalingsmand eller reserveofficer, mellem 20 og 30 år, og så skal man være en mand^[1:322]. Desuden må man hverken have kone eller kæreste^[1:322]. Søværnet vil nødigt risikere at en siriusmand pludselig, midt på indlandsisen, rammes af hjemve og længsel efter konen. Det kan være katastrofalt for patruljen, idet alle medlemmer skal yde deres bedste og føle deres bedste konstant, for at missionen skal lykkes. De af ansøgerne som umiddelbart bliver vurderet som egnede kommer ind til 2 dages prøver ved en psykolog, hvor det undersøges om de har mentaliteten og de personlige egenskaber, som er nødvendige. Samtidig vil man blive undersøgt af læger og tandlæger, som sikrer sig at man ikke har nogle 'skjul-te' fysiske skavanker. Efter disse prøver og undersøgelser frasorteres de ansøgere som ikke vurderedes som egnede, og herefter er der normalt otte tilbage^[1:39]. Disse otte kommer i starten af januar på Forskolen for

En af patruljens vigtigste opgaver er suverænitetshævvelse, og gennem tiden har Dannebrog vejret fra de mest usandsynlige kroge af verden.

Sirius, som starter med et fem ugers overlevelseshold i Norge. Derefter vil ansøgerne få kurser i skydning, sprængning, motorlære, fjernkending, røgdykning, radiokommunikation, førstehjælp, traktorkørsel og meget andet. Alle disse egenskaber er vigtige for at kunne klare alle de uforudsete, tekniske udfordringer som ofte opstår i forbindelse med arbejdet på baserne og i vildnisset. Forskolen varer i alt et halvt år og

herefter foretager PNG en tredje frasortering hvor de sidste 2-3 ansøgere vælges fra – af og til sker denne frasortering kun få uger før afgang til Grønland. De resterende 5-6 kan nu glæde sig til to år og to måneder på Slædepatruljen SIRIUS^[1:40]. De 26 måneder i Grønland bliver kun afbrudt af en uges ophold i Island efter et års tjeneste, hvor mændene i øvrigt får deres eneste tandlægetjek. De øvrige 25 måneder og 3 uger består af hårdt arbejde. Siriusmændene får hverken søndags- eller helldagstillæg, og lønnen de optjener gennem deres lange og hårde virke er i øvrigt ikke særlig høj^[1:40]. Guld og grønne skove må vige for sved og golde klipper, men for en siriusmand er det en færd, som på ingen måde kan måles i penge.

Et liv som fup

Når en siriusmand for første gang sætter fod på grønlandsk jord, siger han farvel til faste arbejdstider, ugentlige indkøb, morgenbad og tv i dagligstuen. I stedet træder han ind i en verden, hvor den nærmeste superbrugs er tusinder af kilometer væk, og hvor menneskelige påfund som vejnet, sygehuse og internetforbindelse er ikke-eksisterende. Måske går det netop dér for alvor op for ham, at han har sagt farvel til det trygge og rutineprægede liv og goddag til et liv på kanten af tilværelsen. Et liv på naturens præmisser, hvor alt kan ske og hvor intet er ligetil. Et liv som fup.

Så hvordan er livet på Siriuspatruljen? Hvilke opgaver skal en siriusmand klare, og hvilke udfordringer kan opstå undervejs?

En kold, hvid verden

Nationalparken Nordøstgrønland er ingen nem arbejdsplads. Med sine 972.000 km² – fire gange så stort som Storbritannien – er det verdens største nationalpark og absolut den mest ugæstfrie^{[13][14]}. Over 80 % af arealet er dækket af den kilometertykke indlandsis, og de resterende områder består af golde, forvitrede bjerge og issletter. Her finder man stednavne som Pearyland, Djævlekløften og Hold With Hope – navne som vidner om stolte opdagelsesrejsende, og de oplevelser og farer de så i dette land. I dag overvintrer kun 27 mennesker her – af disse er kun otte civile. Tolv af de resterende er siriusfolk^[1:323]. Regner man disse 27 personer, som Nordøstgrønlands reelle befolkning, da er befolkningstætheden i parken 0,00003/km², hvilket svarer til at hver mand ville råde over et område på størrelse med Jylland, hvis man ellers fordelte dem jævnt over parken.

I Nordøstgrønland regerer naturen med hård hånd. Storme og orkaner hærger jævnlgt området, og man har målt vindhastigheder op til 125

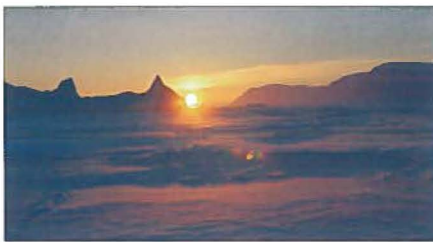
knob. Til sammenligning nåede december-orkanen i Danmark i 1999 op på 76 knob^[1:324]. Når stormen raser, flyger sneen sammen i dalene, og snefaner på op til 6 meter er ikke usædvanlige langs kysten. Ligeledes er temperaturer under 50 minusgrader ikke ualmindeligt^[1:36]. Havet omkring kysterne er om vinteren fuldstændig dækket af is, og om sommeren flyder isbjerger på størrelse med højhuse omkring i fjordene^[1:32]. På trods af disse barske forhold er der et rigt dyreliv i parken. Her finder man således både hvalrosser, polarulve, isbjørne, moskusokser, polar-ræve, lemminger, fugle og sneharer^[1:34]. Det er i dette naturens herredømme at Siriuspatruljen lever og arbejder.

Når isen smelter

Mens familien i Danmark tager til stranden og nyder solen og vejret, så betyder sommeren alt andet end afslapning for Siriuspatruljen. Med storisens opbrud, solens tilbagekomst og vejrets mildning er det tid til hovedrengøring på patruljens baser – og det er ikke en rengøring som kan klares på en søndag formiddag. Den lange vinter er hård ved baserne, og der er derfor meget som skal ses til. Tagpap er blæst af bygninger, broer og dæmninger skyllet væk, stier oversvømmet, bygninger er blevet utætte, el- og vandværk kræver vedligeholdelse og meget mere. Alt dette skal repareres, så baserne igen er klar til den følgende vinter. Ofte er der kun de 12-18 fupper til at gøre arbejdet^[1:28]. Desuden skal samtlige 64 siriushytter langs den nordøstgrønlandske kyst tilses, repareres og fyldes med nye forsyninger, og i visse tilfælde skal der bygges nye hytter. Det tager almindeligvis 2-4 timer for 3-4 siriusfolk at klargøre en hytte, og skal en ny hytte rejses kan det gøres af tre mænd på to døgn^[1:27]. I alt bliver omkring 30 tons forsyninger lagt ud i dephuse- ne hvert eneste år^[2:210]. De alleryderste, mest afsides hytter kan kun nås med helikopter eller fly, men de fleste kan sejles til med skib, og gennem årene har flådens fartøjer tilbagelagt over 100.000 sømil i forbindelse med depotudlægning til SIRIUS^[1:322]. En anden anledning til hektisk aktivitet er forsyningsskibets årlige ankomst i august. Ved hjælp af pram og traktor aflæsses skibet for 200 kubikmeter olie og 300 tons gods på kun tre dage. Forud for dette er al proviant, beklædning, forbrugsgods, maskingrej, trævarer, hundefoder, lægegøj og telegrej blevet omgrupperet, så der er plads til at de nye forsyninger kan udpakkes og deponeres^[1:28].

For en fup er arbejdsdagene lange, og der er meget sjældent tid til fritidsaktiviteter og afslapning. I sommertiden arbejdes der som regel fra 8 til 22 alle ugens dage, og udover klargøringsarbejdet får hver siriusmand tildelt en speciel huslig rolle, som går på skift mellem mændene^[1:29]. En får kokkerollen og en anden får rollen som 'handymand', og på denne

måde sikres det at alle får del i det huslige arbejde. Efter klokken ti er der aftenkaffe, og da kan fupperne endelig slappe af, hygge sig og udveksle historier. Andre dage går mændene på jagt efter sæler, harer og ryper, der bruges som supplement til maden^[1:29]. En fup er altså uendeligt meget mere end en slædekusk. Han er også tømrer, kok, vvs-mand, murer, jæger, sømand, læge, teleoperator og meget mere. Som siriusmand må man klare alt selv, og den skiftende situation kræver, at man kan skifte rolle fra ét øjeblik til et andet og konstant være parat til at kaste sig over nye opgaver.

Efter tre måneders mørke viser solen igen sit ansigt over horisonten. Snart venter en hektisk periode for Siriuspatriuljen.

Sommermånederne er dog ikke kun ensbetydende med hårdt arbejde. Sommeren er også tiden hvor hele Nordøstgrønland vågner op efter mange måneders dvale og solen atter viser sit runde ansigt efter den lange, kolde mørketid. Sneen tør, elvene løber, blomsterne springer ud og hvalrosser bolttrer sig langs stranden. Den nordøstgrønlandske sommer er kort, men når den endelig kommer, så bringer den en utrolig glæde og opløftning til SIRIUS' mandskab. Af og til har fupperne tid til at begive sig ud i den storslåede natur, fiske i søerne og klatre i fjeldene, og fra en af disse ture beskriver siriusmand Karsten Westh sin glæde ved den grønlandske sommer. Stedet er Djævlekløften^[1:225]:

"August havde til hensigt at give os alt, hvad den arktiske højsommer endnu havde at tilbyde af skønhed. Stedet mindede om et amfiteater. En spejlblank sø lå som manegen, hvorpå stilhedens forestilling var i fuld gang. Respekt om naturen i Nordøstgrønland vises ofte bedst ved en måbende stilhed, fordi ord bliver så små, og følelserne bliver sat på en grænseløs prøve"

Slædetid

Med efterårets komme bliver dagene kortere og kortere for til sidst helt at forsvinde. Blomsterne dør ud, elvene fryser til og en kold vind breder sig over hele Nordøstgrønland. Det er i denne kolde, mørke tid at Siriuspatriuljen udfører sine halvårslige slæderejser. Under deres rejser kæmper fupperne med voldsomme kræfter som orkaner, snestorme og ekstreme frostgrader. Patriuljemændene skal kunne køre deres hundeslæder i al slags føre – fra meterdyb sne til blankis til klippeskråninger – og de

SIRIUS' slædehunde er stærke og robuste.

skal kunne orientere sig i det enorme landskab, hvor sigtbarheden kan gå fra 0 meter til 100 kilometer^[1:31]. En dagsrejse på slæde varer normalt 6-10 timer, og derefter skal der laves mad, holdes radioforbindelse og laves oversigt over patruljeringen. Da der ofte er langt mellem hytterne, ender fupperne normalt med at slå telt op et sted i den hvide

isørken. Således tilbagelægger slædeholdene hver sæson omkring 4.000 kilometer, før de vender tilbage til Daneborg i midvinteren for at foretage en totaloptælling af materiellet^[2:210]. På trods af de store afstande fupperne tilbagelægger dagligt, hænder det at de kan se deres lejr fra dagen før, når de slår telt op for natten – simpelthen fordi storm eller ujævnt føre har umuliggjort fremreisen^[1:5].

Slæderne bygger mændene selv, og de repareres løbende under patruljeringen – ofte i temperaturer ned til 50 minusgrader. De er lavet af krydsfiner eller asketræ og vejer ca. 100 kg. Desuden fremstiller fupperne selv seler, hundekæder, slædeposer, halsbånd og andet^[1:30]. Ligeledes træner patruljen selv hundene, som er af racen *grønlandsk hund*. Den optimale siriushund er korthåret, firskåren, langbenet, menneskevenlig og vejer omkring 40-50 kilo^[1:5]. Med disse mål for øje har SIRIUS fremavlet en stærkere og tungere hund, hvilket er absolut nødvendigt, da hundene hver især skal trække, hvad der svarer til deres egen vægt samt alle 4.000 kilometer gennem ødemarken^[1:30].

Der findes ingen inuitter i Nordøstgrønland, hvilket bevirker, at SIRIUS har meget lidt kontakt med indfødte grønlandere. Den sidste inuit blev set i 1823, hvor en lille eksimostamme holdt til på Clavering øen. Stammen er aldrig blevet set siden, og den er formentligt bukket under for det nådesløse klima^[3:39]. I dag bor de nærmeste, grønlandske naboer omtrent 500 kilometer syd for Daneborg i Scoresbysund – en by med 469 indbyggere^{[1:323][13]}. Til trods for denne store afstand, hænder det at Siriuspatruljen møder grønlandske fangere, som har begivet sig nordpå ind i nationalparken på jagt efter bjørne og ræve. Mange grønlandere i området er ikke vant til danskere, og situationen er derfor ny for begge parter, når det sker. Dog ender det som regel med at forholdet mellem danskerne og inuitterne bliver varmt^[1:294]. Så langt fra al menneskelig civilisation kan to mænd – hvor forskellig baggrund de end måtte have – nemt finde noget at være fælles om. Her beretter siriusmand Claus

Kolbe om sit møde med den grønlandske fanger Isak i nationalparkens sydlige del i 1994: *"Pludselig springer en meget sort og beskidt grøn-lænder ud fra hytten og løber om bag sin slæde for at søge ly for os. Vi bemærker at han er ret lille – ca. 1,5 meter høj. Fangeren er tydelig spændt og afventende, så vi tager lufferne af og hilser med klør fem. ... Isak kan kun lidt dansk og kun få ord som: cigaret, snaps, m.m. Men efter 'tegn og gæt'-princippet gik snakken om hunde, udstyr, våben og fangst. ... Mødet med Isak bevirker, at venskabet mellem fangerne og Sirius bliver forbedret..."*^[1:292]. Udover at være godt for forholdet på tværs af kulturene, kan danskerne såvel som grønlænderne lære meget af hinanden, når de mødes under så ekstreme forhold. Claus beretter videre: *"Friske bjørnespor og vore beretninger fra sidste møde med bamser og ulve gav Isak blod på tanden. Hundene blev spændt for, og af sted fløj Isak, på blankis med pulver sne. Nu så vi fordelene ved smalle meder og små lette hunde. Som en lav vind suste slædespandet ud i intetheden, mens Isak stod oprejst på slæden med kikkerten for det ene øje."*^[1:293].

I naturens magt

Ude i den enorme intethed lurder mange farer for Siriuspatruljens medlemmer. Uforudsete problemer er mere reglen end undtagelsen, og på få øjeblikke kan en god situation ændre sig til en livstruende. En altid nærværende fare, som fupperne konstant må have i baghovedet, er mødet med isbjørne^[1:31].

Om end en truet dyreart findes bjørnen talstærkt i nationalparken, og med sine gennemsnitlige 2,5 meters højde er denne verdens største kødæder et bekendtskab man nødigt vil stifte^[16]. Ikke desto mindre hænder det ofte at fupperne møder den på deres vej, og så skal der reageres hurtigt. Kristian Nevers fortæller om sin oplevelse med det store dyr på patruljen i 1995: *"Jeg listede hurtigt ud gennem den knirkende dør og tog hurtige skridt rundt om hjørnet på hytten. ... Der stod en kæmpe stor isbjørn mindre end 2 meter fra mig! Bjørnen var ca. på samme højde som mig selv, selvom den stod på alle fire. Dens næse var på størrelse med en grovsmeds knyttede næve. Med et gik der gang i foretagendet, for nu havde hundene også set bjørnen, så nu skulle der handles hurtigt"*^[1:308]. Kristian og hans patruljekammerat var dog heldige, for lidt efter de havde opdaget bjørnen, listede den lige så stille

Som siriusmand lærer man at værdsætte livets små glæder – som en pibe tobak.

væk igen. Isbjørnen er totalt fredet, og må kun jages af grønlandere med jagtlicens. Siriusmedlemmerne må som hovedregel ikke skade bjørnen, medmindre de befinder sig i yderste livsfare^[1:253]. Derfor står patruljemændene ofte i et dilemma mellem bjørnen og deres eget liv, når den enes vej krydser den andens, og det er ikke altid, at de er lige så heldige som Kristian Nevers. Siriusmand Jesper Weiss kan således berette følgende fra sin tjenestetid i 1981: *"Hundene larmer, og det rumler underligt. Jeg råber til Gert, at han skal fatte sine støvler og pistol og komme med ud, og det lige med det samme. ... jeg kan ikke se noget, så jeg vender mig om for at gå tilbage, og der opdager jeg, at bjørnen er lige bag mig på vej ud af vinduet fra proviantrummet. Jeg får selvsagt et chok, 3-4 meter fra mig er en bjørn på vej ud i hovedet på mig. Jeg råber til Gert, at den er inde i hytten, så skyder jeg den. Et skud lige i hovedet, den synker sammen og glider tilbage. Gert kommer løbende, og vi står som forstenet og glør på bjørnen"*^[1:252]. Når en fup som i Jespers tilfælde har skudt en bjørn, da er det vigtigt, at bjørnen bagefter pelses, og at skindet afleveres til Grønlands Selvstyre^[1:253]. På den måde dør bjørnen ikke helt forgæves.

Det er ikke kun Nordøstgrønlands dyreliv, som kan være til fare for Siriuspatruljen. Selve landskabet med dets svigagtige iskløfter og stejle bjergsider udgør en konstant trussel for patruljen, og når først ulykken er ude, er hjælpen langt væk. Et brækket ben eller en slem forfrysning kan således være potentielt dødbringende. Ofte må et slædehold, i tilfælde af uheld, telte ned, opnå radioforbindelse med Mestersvig eller Daneborg og derefter vente på at endnu et slædehold kan komme dem til hjælp^[1:114]. I dag spiller den danske flåde dog også en stor rolle, når det kommer til redning af nødstedte patruljemænd. Det skete senest i 2008, hvor en slædepatrulje ved et uheld var kørt ud over en 4 meter høj iskant på øen Shannon. Den ene af fupperne brækkede sin fod i faldet, og de to måtte derefter slå lejr, ude af stand til at komme videre. Mange hundrede kilometer fra Daneborg befandt de sig i en alvorlig situation. De to patruljemænd sendte derfor et nødsignal til Grønlands Kommando, som gav ordre videre til inspektionsskibet TRITON, der befandt sig ud for Grønlands østkyst. Skibet skulle sejle nordpå og komme den tilskadekomne til undsætning. De to fupper lå to døgn i ødemarken, inden TRITON nåede til kanten af isen og sendte en helikopter i luften. Efter et stop på Daneborg fløj helikopteren ind over øen, og på trods af tæt tåge lykkedes det ved hjælp af GPS at finde frem til siriusmændene, hvorefter den tilskadekomne blev samlet op^[17]. Slædeholdene er dog ikke altid så heldige at have et inspektionsskib i nærheden. Især i ældre dage hvor teknologi som GPS var ikke eksisterende, og daglig radiokommunikation var ren ønsketænkning, kunne det være slemt, når først uheldet var

sket. Det kan Ebbe Korsgaard – siriusmand i 1950'erne – skrive under på. Efter at hans radio var kortsluttet af kondens, måtte han gå 200 kilometer over isen med et brækket kraveben^[1:120].

For altid – SIRIUS

"Det er sjovt, når man rejser rundt omkring, løber man næsten altid ind i en Siriusmand, på en eller anden måde kan man genkende hinanden"

Erik Jørgensen, siriusmand^[18]

Det er umuligt for en mand at tilbringe to år i så øde et sted som Nordøstgrønland, uden at det fundamentalt forandrer ham som menneske. De værdier som SIRIUS bygger på – individualisme, selvværd, ansvar – fremelskes og forstærkes hos mændene, og de vil skinne igennem resten af deres liv^[1:11]. Mændene kommer til at blive ét med disse værdier, og på den måde smelter de sammen med SIRIUS, og alt hvad det står for. Det er dét som gør dem let genkendelige for andre, som har været udsat for det samme. Det er den ballast, den styrke, som de bringer med sig i livet. Man kan sige, at SIRIUS er en idé, i lige så høj grad som det er en militær enhed. Det er en idé om frihed og om et liv i pagt med verden og sig selv. En idé om udholdenhed og mod – om at uanset hvor mange skridt du har taget, kan du altid tage ét skridt til.

En ny tid

I starten af det nye årtusind kunne Siriuspatruljen og Grønlands Kommando fejre deres 50 års jubilæum. I de 50 år er Grønland gået fra at være en dansk koloni til at være et selvstyrende, konstituerende land inden for det danske rigsfællesskab. Desuden er verden blevet uendeligt meget mindre, og fjerntliggende egne af kloden, som før blev betragtet som økonomisk og politisk irrelevante, har fundet vej ind i det internationale søgelys. Som nye strømninger rammer det Danske Kongerige, må SIRIUS og den danske flåde til stadighed redefinere og genoverveje deres rolle og opgaver i Grønland. Så hvilken rolle spiller SIRIUS i dag? Hvilke fremtidige forhold vil have indflydelse på patruljen og den danske flåde i Grønland?

Nødvendighed eller ceremoni

Slædepatruljen SIRIUS blev oprettet ud af nødvendighed under 2. Verdenskrig og igen under den Kolde Krigs magtpolitiske spil. I dag er 'faren' imidlertid drevet over. Verdenskrigenes tid er for længst forsvundet, og med Sovjetunionens kollaps i 1991 befinder Grønland sig ikke læn-

gere på skillelinjen mellem to stormagter^[5:44]. Man kan således sige, at alle de forudsætninger, som gjorde Siriuspatruljen vigtig, er forsvundet. Man fristes til at spørge, om slædepatruljen er andet end et nostalgisk levn fra en anden tid, som ikke hører hjemme i vore dages højteknologiske og relativt fredelige tidsalder. Er SIRIUS stadig en nødvendig militær enhed, eller er dens funktion blevet ren ceremoniel?

Det må siges at være rigtigt, at Siriuspatruljens relevans, rent militært, er væsentligt formindsket. Tyskerne landsætter ikke længere fjendtlige ekspeditioner langs Nordøstgrønlands kyst, og overvågningen af området kan derfor synes af meget overfladisk karakter, set i et sikkerhedspolitisk perspektiv. Til gengæld bør man huske på at *suverænitetshævdelse* stadig er en meget vigtig opgave, ikke blot for patruljen men for flådens samlede virke i Grønland. Som før nævnt er det internationalt bestemt at suverænitet kun kan opretholdes, hvis man betræder det pågældende land^[1:318]. En afskaffelse af patruljen ville således betyde at Nordøstgrønland ville frafalde det danske rige og Grønland, og det ville teoretisk set blive ingenmandsland. Det ville åbne op for at fremmede magter, som aner fremtidige muligheder i landet, ville være frie til at okkupere og operere i området. I denne forstand er SIRIUS altså ikke blevet mindre vigtig de sidste halvtreds år, og hvis ikke reglerne om suverænitet bliver genforhandlet på internationalt plan, vil en afskaffelse af enheden ikke kunne komme på tale^[2:211].

Udover patruljens rent militære egenskab må det også huskes at enheden har en stor civil betydning – en betydning som er vokset i de seneste år. Blandt andet fungerer SIRIUS jo som politimyndighed i Nationalparken Nord- og Nordøstgrønland, og i forbindelse med dette arbejde foretager de dyreoptælling og ringmærkning af fugle. Med det øgede fokus på

Gennem 60 år har Siriuspatruljen givet Forsvaret og Kongeriget et uundværligt kendskab til arktiske forhold.

dyre- og miljøbeskyttelse er det selv sagt at en nationalpark så stor som Nordøstgrønlands *må* have en politimæssig myndighed, som opretholder fredningsbestemmelserne og beskytter det grønlandske dyreliv^[1:318]. Gennem årene har SIRIUS opnået et enormt kendskab til den arktiske verden, og netop derfor er det oplagt, at netop de fungerer som denne myndighed. Denne omfangsrige viden gør dem i øvrigt uvurderlige for videnskabelige organisationer, som ønsker at foretage undersøgelser i området. Så

sent som i år rejste Siriuspatruljen til den vestlige del af parken, hvor de søgte efter fossiler til forskerne på Statens Naturhistoriske Museum^[19]. Desuden anvender mange store organisationer – blandt andet Dansk Polarcenter og Grønlands Geologiske Undersøgelse – tidligere siriusmænd som eksperter, for at kunne færdes sikkert i landet^[1:41]. Hvis patruljen blev nedlagt, ville al denne overleverede viden gå tabt, og det danske rige ville være så meget desto fattigere^[1:319].

En anden ting, som der i dag sættes spørgsmålstegn ved, er SIRIUS' brug af hundeslæder som transportmiddel. I en tid hvor fly og toge krydser verdens kontinenter på rekordtid, kan det virke som en meget forældet transportform. De canadiske rangers, som kan betragtes som Canadas sidestykke til SIRIUS, gør for eksempel brug af snescootere, og det er blevet foreslået, om ikke Siriuspatruljen skulle gøre det samme^{[20][2:211]}. Fra dansk side har man imidlertid vurderet, at snescooterne – på grund af deres tekniske komponenter – er mere udsat for nedbrud i den arktiske kulde, og de er meget sværere at reparere på undervejs. Desuden har brugen af hunde mange fordele. Hundene kan advare mændene hvis der er isvåger eller isbjørne i nærheden, og i yderste nød kan en hund slagtes og bruges som føde^[2:211]. Dét ville man bestemt ikke kunne forvente af en snescooter. Sidst men ikke mindst så bygger slædekørslen på SIRIUS' mangeårige erfaringer – i modsætning til Canadian Rangers, som fra starten af brugte snescootere^[20]. Hundeslæderne er således i pagt med både den grønlandske tradition og SIRIUS' egen tradition. Men selvfølgelig kan det dog ikke udelukkes, at SIRIUS en dag må skifte deres slæder ud med automatiserede køretøjer, når den teknologiske udvikling gør det tilstrækkeligt fordelagtigt.

Olieeventyret

"The area north of the arctic has an estimated 90 billion barrels of undiscovered, technically recoverable oil... more than half of the undiscovered oil resources are to occur in just three geological provinces: Arctic Alaska, the Amerasia Basin, and the East Greenland Rift Basins"

US Geological Survey Report, 2008^[21]

Efterhånden som Grønlands sikkerhedspolitiske rolle er aftaget er fokus gået fra militære interesser i øen til økonomiske. Af disse økonomiske interesser er muligheden for potentiel olieudvinding den største^[5:56]. Efter at US Geological Survey i 2008 anslog, at der findes omkring 90 milliarder tønder olie i den arktiske undergrund, påbegyndtes en global

oliefeber, og pludselig blev verdens øjne rettet mod nord. Med håb om store fremtidige olieindkomster begyndte Grønland at udlicitere borerettigheder til udenlandske virksomheder. I år skete så det store gennembrud – det skotske oliefirma Cairns Energy fandt spor af olie ud for den grønlandske kyst^{[22][23]}. Olieudvinding i Arktis kan potentielt få enorme økonomiske konsekvenser for de arktiske områder, og det kan være nøglen til Grønlands uafhængighed fra Danmark^[22]. Ikke desto mindre er olieudvinding ved Grønland forbundet med store udfordringer. Blandt andet gør storisen det meget svært at foretage boreriger fra havets overflade, og man vil derfor måske være nød til at installere borefaciliteter på havets bund, hvis en større olieudvinding skal iværksættes^[5:63]. Det vil således kræve store investeringer, og ligeledes en meget stor olieproduktion hvis foretagendet skal være lønsomt. Derfor er der måske lange

Grønlands have og den enorme indlandsis gemmer måske på umådelige rigdomme. Som isen smelter, kan det meget vel ændre Grønland for altid.

udsigter til en potentiel strøm af oliepenge til Grønland^[5:64]. En ting, som mange grønlandere dog håber vil forkorte ventetiden er den globale opvarmning. På grund af opvarmningen er det grønlandske hav nu isfrit længere tid end normalt, og store havområder, som før var utilgængelige kan nu besejles i op til 5 måneder om året^[22]. Det kan betyde at olieeventyret måske ikke er så langt ude i fremtiden, som man skulle tro.

En storstilet olieentreprise ud for Grønlands kyst vil have store konsekvenser for den danske flåde. Flåden har som nævnt til ansvar at foretage miljøovervågning og redningstjeneste i de grønlandske farvande, og hvis en olieudvinding påbegyndes i disse vande, vil det stille meget større krav til flådens virke^[24]. Især den nylige oliekatastrofe i den Mexicanske Golf sætter tingene i perspektiv. Sker noget tilsvarende i Arktis, vil det have langt mere vidtrækkende konsekvenser, idet der ingen infrastruktur er at trække på i området^[24]. Aktiviteten og muligheden for ulykker stiller således krav til brandbekæmpelse og et langt større forureningsberedskab og redningstjeneste – herunder flyvepladser, hospitaler og meget mere. Dette vil betyde af flåden i høj grad må opjustere deres tilstedeværelse i området, og langt flere fartøjer må involveres. Åbnes der op for olieudvinding i Nordøstgrønlands nationalpark vil det ligeledes stille krav til Siriuspatruljen. Det er selvsagt at tolv siriusmænd umuligt kan udføre politimyndighed, redningstjeneste og miljøovervåg-

ning i hele området, hvis store olievirksomheder rykker ind. Det vil derfor betyde at patruljen skal udvides og eventuelt suppleres med langt-rækkende overvågningsfly og satellitovervågning^[24].

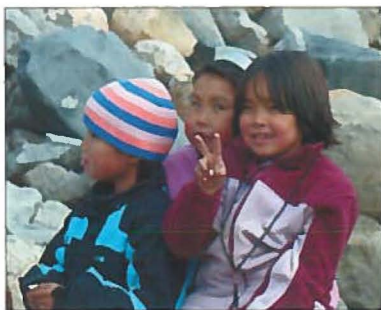
Den globale opvarmning åbner ikke kun op for olieudvinding, men også for at det arktiske havvand kan benyttes som kommercielt fiskeriområde og handelsrute. Det er vel kendt, at de fleste lande støtter deres handelsaktiviteter med militær tilstedeværelse hvis dette er nødvendigt, og en åbning af Nordpolen som handelsvej kan derfor betyde en militarisering af Ishavet. Dette vil igen stille meget større krav til flådens suverænitetshævdelse og fiskeriinspektion, og igen kræve en oprustning i området^[25].

Flåden på godt og ondt

"Hvorfor kan man ikke bare lade os være?"

Finn Lynge, grønlandsk samfundsdebattør^[6:28]

Danmarks fortsatte greb om Grønlands sikkerhedspolitik falder ikke altid i god jord hos den almindelige grønlander. Grønlanderne kan således føle et direkte ubehag ved den danske flådes stadige tilstedeværelse langs deres kyster. Ubahaget kommer især af den tusinde år gamle inuittradition, som er kendetegnet ved modstand i forhold til konfliktadfærd^[5:39]. Inuitterne er historisk set imod krig og al anvendelse af militær, og deres amilitære natur bevirker at flådens patruljering og suverænitetshævdelse ofte bliver set som et onde, snarere end en fordel^[6:28]. Den grønlandske forfatter og samfundsdebattør Finn Lynge udtrykker denne holdning således^[6:28]: *"Det ønskelige ville være, om nabolandenes forsvarsinteresser kunne gå helt udenom Grønland, så vi kunne have vort land i fred og slippe for alt det bøv. Vi er jo et fredeligt folkefærd helt uden militære traditioner..."*. Denne holdning afspejler i stor grad en bredere holdning blandt den grønlandske befolkning. Inuit synspunktet har den seneste tid vundet styrke og en vis om end lille politisk gennemslagskraft gennem samarbejdsorganisationen Inuit Circumpolar Conference. Organisationen er en sammenslutning af eskimoer fra Grønland, Canada, Alaska og Sibiri-

Grønlanderne er fredelige folk af natur.

en, og den har flere gange udtrykt sin holdning om sikkerhedspolitiske spørgsmål ud fra et generelt pacifistisk og miljøbevidst synspunkt^[5:39].

Den negative holdning til militær tilstedeværelse i Grønland, kan meget nemt være blevet forstærket gennem det tyvende århundrede. Eksempelvis husker mange grønlændere – unge som gamle – stadig hvad oprettelsen af Thule-basen i 1950'erne betød for inuitbefolkningen. I forbindelse med anlæggelsen af den amerikanske base tvangsflyttede danskerne den lokale fangerbefolkning fra Umanaq bopladsen til en nyanlagt by ved Qaanaaq 130 kilometer nordpå^[5:27]. Den nye by nåede imidlertid ikke at blive færdig, før flytningen gik i gang, og mange inuitter var derfor tvungne til at bo i telte i flere måneder. Desuden betød flytningen at grønlændernes fangstområde blev væsentligt begrænset^[5:28]. Denne hændelse, sammen med flere andre, kan meget vel have medført en generel skepsis og mistro overfor de danske og amerikanske autoriteter i landet.

Andre grønlændere er ikke direkte imod militær aktivitet i Grønland, men i mod *dansk* militær aktivitet. De føler at den danske tilstedeværelse er et symbol på stadigt kolonilignende forhold, hvor danskerne påtager sig en slags faderrolle overfor det grønlandske folk^[5:39] – en slags neopaternalisme i lighed med den Frankrig udøvede over sine oversøiske besiddelser i kolonitiden. Disse dele af den grønlandske befolkning mener således at grønlandsk sikkerhedspolitik er noget som hører grønlænderne til. Blandt andet det venstreorienterede grønlandske parti Ataqatigiit stiller i dag krav om øget grønlandsk indflydelse på dette felt^[5:39].

Det må dog nævnes at absolut ikke alle grønlændere ser den danske flåde og militærs tilstedeværelse som negativ. Mange værdsætter fuldt ud især de civile funktioner, som flåden har overfor øen. Tidligere landstyreformand Jonathan Motzfeldt fortæller således om sin holdning til Grønlands Kommando^[2:9]: *"Grønlands Kommando fungerer til glæde og tilfredshed for det grønlandske samfund. Det gælder også Luftgruppe Vest, Slædepatruljen Sirius, forbindelsesofficeren i Thule, Station Nord og Forsvarets Vagt i Mestersvig. ... Grønlands Kommandos eksistens og funktioner... er uundværlige for det grønlandske samfund. Det er en del af rigsfællesskabets gode funktioner, som vi sætter pris på i Grønland"*. Udover at værdsætte militærets civile funktioner, anser mange grønlændere dets tilstedeværelse som en politisk nødvendighed. Dette skal ses i lyset af mange grønlænderes mistro til amerikanerne efter blandt andet Thule-episoden. I henhold til Monroe-doktrinen fra 1823 betragter USA i høj grad Grønland som en del af deres sikker-

hedspolitiske sfære, og har derfor interesse i at opnå så stor en kontrol over øen som muligt^[6:30]. Visse amerikanere tror endda at Grønland er amerikansk^[6:31]. I 2. Verdenskrig oplevede grønlænderne hvor hurtigt USA opnåede magt over øen, så snart båndet til Danmark blev brudt. Det vil grønlænderne helst ikke opleve igen, og flere anser derfor dansk suverænitet over øen som et værn mod amerikansk kontrol. Denne holdning udtrykkes her af Finn Lynge^[6:43]: *"Vi er et marginalt minisamfund, og vi gør klogt i at holde fast i de venner, vi har: ... Sikringen mod USA ligger i båndene til Norden. Kendsgerningen er, at denne sikkerhed kun foreligger indenfor det netværk af aftaler og historiske forløb, der rent faktisk eksisterer mellem Danmark og henholdsvis USA og Grønland"*. I denne udtalelse ligger underforstået, at hvis båndet til Danmark igen bliver brudt, da vil disse aftaler frafalde og USA vil få frit spil i Grønland.

Vejen mod selvstændighed

"Festina lente, skynd dig langsomt"

Romersk ordsprog

Det ubehag, som nogle grønlændere måtte føle over for den danske flåde og militære tilstedeværelse, er afspejlinger af en endnu bredere grønlandsk drøm om at kappe båndene til Danmark og blive en selvstændig nation. Denne drøm kommer ifølge Finn Lynge af ethvert folks ønske om at være så uafhængigt som muligt – om at finde sig selv og prøve sine grænser af^[6:12]. Desuden skal drømmen ses i lyset af visse modsætningsforhold, som eksisterer mellem danskerne og grønlænderne. I Grønland er 12 % af befolkningen af dansk herkomst, og disse 12 % sidder i høj grad på størstedelen af topposterne i samfundet. Det bevirker at mange grønlændere, på trods af deres høje grad af autonomi, føler at de bliver styret af en lille, udenlandsk gruppe – at de ikke er herrer i eget hjem^[6:14]. Netop af disse grunde er selvstændighedsbevægelsen i senere år vokset i Grønland, og den er i visse tilfælde præget af nationalromantiske og ydernationalistiske holdninger som 'danskerne ud af Grønland'^[6:14]. Før Grønland kan opnå selvstændighed, er der dog store udfordringer og problemer, som skal imødekommes. Allerstørst er nok Grønlands økonomiske afhængighed af Danmark. I dag modtager Grønland årligt op mod 3,5 milliarder kroner i bloktilskud fra Danmark – et beløb som groft set svarer til 60 % af øens BNP^{[9][6:21]}. Så længe dette forhold eksisterer, vil Grønland umuligt kunne stå på egne ben økonomisk, og selvstændighed ville således betyde et drastisk fald i levestandard. En anden problemstilling er Grønlands begrænsede

I 2008 stemte den grønlandske befolkning om udvidet selvstyre. Det blev til et rungende 'ja'.

der skal beskytte og patruljere den grønlandske kyststrækning. Det vil kræve enorm kapital og ekspertise at matche de nuværende danske operationer og desuden værne sig mod øget amerikansk indflydelse. At grønlænderne ikke har nogen militær tradition, gør problemet så meget desto større^[6:13]. Der er blevet luftet idéer om at følge det islandske eksempel og simpelthen ikke have noget militær, men problemet er her igen, at USA da højst sandsynligt vil få den egentlige militære kontrol over øen^[6:28-29].

På trods af disse store sten på vejen er processen mod selvstændighed dog i fuld gang. I 2009 trådte den nye Lov om Grønlands Selvstyre i kraft, og dermed tildeltes det grønlandske selvstyre større beføjelser på en lang række områder. Blandt disse områder er politi og retsvæsen. Desuden blev grønlandsk gjort til det eneste officielle sprog i Grønland, og den grønlandske befolkning blev anerkendt som et selvstændigt folk under international lov^[9]. Vigtigst af alt er dog nok lovens § 7, hvori der står at "*indtægter fra råstofaktiviteter i Grønland tilfalder Grønlands selvstyre*". Det indebærer at fremtidige indtægter fra blandt andet olie altså tilfalder den grønlandske befolkning, og at bloktilskuddet i takt med de stigende råstofindtægter afvikles^[9]. Dermed vandt Grønland retten til sin egen undergrund, og døren mod uafhængighed står nu på klem. Selvom Selvstyreloven gav en større grad af autonomi til Grønland, så ændrede den dog ikke på det faktum at Grønland er dansk. Således er grundloven stadig Grønlands øverste lov, og der er fortsat to grønlandske repræsentanter i Folketinget. Desuden er og bliver finans-, sikkerheds-, og udenrigspolitik dansk ansvar. Selvom loven derfor ingen *direkte* betydning har for flåden i Grønland, så kan den få en betydelige indirekte konsekvenser. Loven åbner nemlig op for at opgaver som maritime redningstjenester, havsikkerhed og kortlægning i fremtiden kan gå ind under Selvstyret^[9]. Dermed kan det grønlandske styre måske gå hen

og blive øverste myndighed for Grønlands Kommando, når det gælder dets civilt relaterede opgaver.

Ikke kun i Grønland fik Selvstyreloven indflydelse. Den ændrede også visse danskeres syn på Siriuspatruljen og flådens virke i Grønland. Set i lyset af Selvstyrets øgede autonomi, er der således nogle som mener at Flåden og Grønlands Kommando ikke længere har noget at skulle gøre i Grønland. Følgende indlæg er taget fra bloggen på hjemmesiden videnskab.dk^[26]: *"De offentlige myndigheder virker til på ingen måde at have forstået, at de har tabt Grønland... Vel er det et underholdende divertissement at forske i Grønland, men vi skatteborgere er jo ikke bestemt til at sørge for myndighedernes underholdning. ... Ved i at danskerne betaler 700 mio. kr. om året for at Flåden og Forsvaret skal sejle og flyve rundt i Nordatlanten og flyve juleøl til Siriuspatruljen? Hvad har Grønland og Færøerne nogensinde gjort for Danmark?"*. Ganske rigtigt har vedkommende ingen kompetence til at udtale sig omkring de økonomiske aspekter af sagen, men hans holdning kan afspejle en bredere folkelig holdning, som måske har vundet større indpas i den danske befolkning efter Selvstyreloven og finanskrisens øgede fokus på unødvendige omkostninger. Her må det dog indskydes at de samlede omkostninger i forbindelse med SIRIUS kun beløber sig til 14 millioner kroner om året, hvilket er meget lidt, når man tager deres store ansvarsområde i betragtning^[1:324].

Under alle omstændigheder vil fuld, grønlandsk selvstændighed have vidtrækkende konsekvenser for flåden. Det store spørgsmål bliver som før nævnt, hvem der så skal varetage Grønlands kystbeskyttelse, forsvar, miljøovervågning og suverænitetshævdelse. Måske formår Grønland at skabe deres eget militær, som derefter kan varetage alle disse opgaver. Eller måske bliver det i sidste ende amerikanerne, der gennem deres store økonomiske og militære magt, får mulighed for at opstille flere baser og varetage Grønlands sikkerhed^[6:28]. I begge tilfælde betyder det at den danske flåde – med undtagelse af Færøerne – mister dets nordatlantiske dimension. Danmarks forsvarspolitiske horisont bliver dermed meget mindre, og det vil betyde, at man kan omdirigere en masse ressourcer og materiel til andre steder. Men måske indebærer grønlandsk uafhængighed et fortsat tæt samarbejde mellem Danmark og Grønland, således at Danmark fortsat vil varetage øens sikkerhedspolitiske interesser – eventuelt imod betaling^{[6:4][5:59]}. I alle tilfælde vil det betyde et brud på Rigsfællesskabet og et brud på 300 års grønlandsk-dansk samhørighed. Om Siriuspatruljen vil overleve dette brud er usikkert, men sikkert er det, at hvis den gør så bliver det i en hel anden form. Vi vil højst sandsynligt se – måske i den nære fremtid – at patruljen helt eller delvist vil blive

bemandet af grønlændere^[6:7]. Og måske er der intet større symbol på uafhængighed fra Danmark, end at netop denne patrulje bliver grønlandsk. Om denne mulighed udtaler Jonathan Motzfeldt sig^[6:7]: *"Det ville være benhårdt, men hvor ville det være flot, hvis vore egne ville være med til at håndhæve den suverænitæt, og dermed være med til at værne om de frihedsgrader og den selvstændighed, vi har vundet"*. Jonathan Motzfeldt er dog realist, og han ved at uafhængighed ikke er noget, der kommer natten over. Han erkender de dybtliggende problemer som hører sammen med selvstændighed, og hvilke konsekvenser det vil få hvis man forhaster sig, uden først at have løsningen på disse problemer. Derfor citerer han de romerske kejsere og giver følgende opfordring til Grønland^[6:6]: *"Festina lente, skynd dig langsomt"*.

Konklusion

SIRIUS er som en klippeø i Verdens urolige og foranderlige hav. Om end fremskridtets bølger slår mod dens sider, så lever dens værdier og dens filosofi videre. Fjernt fra al menneskelig civilisation har patruljen fået eget liv, og på den måde har den løsrevet sig fra al den menneskelige overflødighed og ligegyldighed, som findes i resten af verden. SIRIUS handler til stadighed om at frigøre sig fra dette. Om at drage ud i intetheden og finde sig selv. Hvad end fremtiden bringer for Grønland og for denne patrulje, så er én ting sikkert: Historien om SIRIUS vil aldrig gå tabt. Og dens ånd vil leve videre – på gletsjerne og i elvene og i fjeldene – derude på verdens kant,

hvor isen møder havet.

Kildefortegnelse

Faglitteratur

1. Peter Schmidt Mikkelsen, SIRIUS gennem 50 år, Aschehoug, 2000
2. Per Herholdt Jensen, Grønlands Kommando i 50 år, Aschehoug, 2001
3. Jørgen Fleischer, Grønlands historie – kort fortalt, Aschehoug, 2003
4. Anders Odsbjerg, Nordøstgrønlands slædepatrulje 1941-45, Komma, 1990
5. Jørgen Tagholt, Jens Claus Hansen, Den nye sikkerhed, Atlant-sammenslutningen, 1999
6. Finn Lynge, Selvstændighed for Grønland? Arctic Information, 1998
7. Søren Nørby, Det danske forsvar, Aschehoug, 2006

Internetkilder

9. Statsministeriet, Lov om Grønlands Selvstyre,
<http://www.stm.dk/multimedia/selvstyreloven.pdf>
10. Joshua Project, Greenland,
<http://www.joshuaproject.net/countries.php?rog3=GL>
11. CIA World Factbook, Greenland,
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gl.html>
12. Forsvaret – Grønlands Kommando, Formål og opgaver/organisation
<http://forsvaret.dk/GLK/Sirius/Formaal/Pages/default.aspx>
13. Grønlands Statistik, Greenland in Figures,
http://www.stat.gl/LinkClick.aspx?link=Intranet%2fGIF_2009_WEB.pdf&tabid=57&mid=473&language=en-US
14. UK National Statistics, Population Estimates,
<http://www.statistics.gov.uk/pdfdir/pop0610.pdf>
15. Forsvaret – Grønlands Kommando, Slædekørsel,
<http://forsvaret.dk/GLK/SIRIUS/SLAEDEKOERSEL/Pages/default.aspx>

Internetkilder

16. Polar Bears International, FAQ's about polar bears
<http://www.polarbearsinternational.org/polar-bears/faq#q5>
17. Forsvaret – Søværnets Operative Kommando, Nyt og presse
<http://forsvaret.dk/SOK/Nyt%20og%20Presse/nationalt/Pages/191108S%C3%B8v%C3%A6rnetshelikopterredderkv%C3%A6stetSirius-mand.aspx>
18. Erik B. Jørgensen, Siriusmand, <http://komud.dk/siriusmand/>
19. Københavns Universitet, Slædepatruljen SIRIUS på fossiljagt,
<http://snm.ku.dk/nyheder/sirius/>

20. Canadian Rangers, Canadian Rangers,
<http://www.army.forces.gc.ca/land-terre/cr-rc/index-eng.asp>
21. US Geological Survey, USGS Newsroom,
http://www.usgs.gov/newsroom/article.asp?ID=1980&from=rss_home
22. Suite 101, Greenlands Economic Future,
<http://www.suite101.com/content/greenlands-economic-future-a119432>
23. Politiken, Oil Jackpot in Greenland,
<http://politiken.dk/newsinenglish/ECE1064488/oil-jackpot-in-greenland/>
24. Opinion, Fremtidens Flåde,
<http://jp.dk/opinion/kronik/article2155165.ece>
25. Politiken, Fremtiden tegner sort for Grønland,
<http://politiken.dk/debat/signatur/article1044389.ece>
26. Videnskab.dk, 3D-teknik afslører Grønlands gemte skatte,
http://videnskab.dk/content/dk/naturvidenskab/3d-teknik_afslorer_gronlands_gemte_skatte

ARKTISKE UDFORDRINGER

Den danske flådes fremtidige rolle i Grønland

Af Martino Renzi-Lomholt

Denne artikel er en af besvarelserne indleveret til stilekonkurrencen om Flåden gennem 500 år. Martino Renzi-Lomholt går i 3.f på Mulernes Legatskole, Odense.

Problemformulering

Med udgangspunkt i en redegørelse for de formodede naturressourcer i det arktiske område vil jeg forsøge at analysere Flådens fremtidige udfordringer, der vil opstå som følge af en eventuel udvinding af råstoffer. Endvidere vil jeg diskutere de politiske aspekter, der er forbundet med udvinding af naturressourcer i det arktiske område – herunder sandsynligheden for en konflikt mellem de arktiske stater.

Indledning

Den arktiske region står over for radikale ændringer inden for de kommende årtier. Isen smelter, behovet for nye energiresourcer vokser, og verdens politikere hungrer efter magt over de resterende naturressourcer, der formodes at findes på Jorden. Ser man på den arktiske region – og i særdeleshed Grønland – er der decideret tale om en skatkiste; potentielt set en guldåre af de helt store. Denne nyhed er først for alvor kommet på dagsordenen så sent som i 2008, efter at U.S. Geological Survey (USGS) offentliggjorde en række overraskende resultater om den arktiske undergrund. Endvidere åbner den mindskede udbredelse af is i Arktis op for nye transportveje, der vil ændre verdens geografiske forhold væsentligt og dermed åbne op for store ændringer på det internationale marked. Af disse årsager er det ikke så underligt, at statslederne fra de involverede lande pludselig har vendt blikket mod nord.

Det øgede internationale fokus på den arktiske zone vil i høj grad påvirke Danmarks engagement og aktivitet i området. En stor del af dette engagement og denne aktivitet vedrører forsvaret – og herunder *Flåden*. Hvis Danmark begynder at udvinde råstoffer i Grønland, og den grønlandske vækst begynder at stige, vil der opstå mange nye opgaver for Flåden. Kortlægning af områder og større byrder i den offentlige sektor – for slet ikke at tale om en potentiel stormagtkonflikt – er blot nogle af de mulige konsekvenser.

Men hvad går opgaverne, og dermed Flådens fremtid, mere specifikt ud

på? Og mindst ligeså vigtigt: hvad er sandsynlighederne for, at de potentielle opgaver vil blive til realiteter?

Hvilke naturressourcer er det helt præcist, der efter sigende findes på Grønland? Hvor store er de, og er de anvendelige? Hvilke usikkerheder er dataene fra forskningen behæftet med?

Det er disse problemstillinger, jeg vil beskæftige mig med i denne opgave. Jeg vil forsøge at løse den ved at indsamle og bruge relevant information fra kilder, som jeg vurderer som valide. Kilderne vil overvejende bestå af videnskabelige artikler og fagbøger.

Redegørelse for naturressourcer i Arktis

De geologiske forhold i det arktiske område er ganske specielle. For det første er selve Arktis bare én stor kappe af is. Dybt under denne kappe findes der naturligvis en havbund, som er svært tilgængelig. Hertil kommer de tilstødende lande: Grønland (Danmark), Canada, USA (Alaska), Rusland og Norge, som tilsammen danner de arktiske lande. Når man ser på Danmark som arktisk land, kan man sige, at det sker i kraft af Rigsfællesskabet mellem Grønland og Danmark. En forudsætning for Danmarks fortsatte virke som arktisk land er altså, at Grønland fortsat bliver i Rigsfællesskabet.

De arktiske lande har samme historie som resten af verdens lande: alle har de engang været en del af superkontinentet Pangæa, der eksisterede i palæozoikum- og mesozoikumæraen for mellem 450 og 65 millioner år siden¹. Forklaret meget simpelt så var kontinenterne endnu ikke adskilt dengang, og lå altså ikke på deres nuværende placeringer. Man formoder, at Grønland fx engang har befundet sig omkring Middelhavslandenes nuværende placeringer. Det vil altså sige, at der ikke altid har været koldt og goldt i de arktiske områder. Engang har et mangfoldigt dyre- og planteliv sandsynligvis levet her – og det er netop, hvad der skal til, når der skal dannes fossile brændstoffer som fx olie og naturgas.

Olie og naturgas er sådan set rester af mikroskopiske planter og dyr, der har levet i urtidens hav for over 100 millioner år siden. Når sådanne organismer dør, synker de til bunds og danner et tykt lag. Efterhånden som der kommer flere lag, stiger både tryk og varme. Disse specielle forhold resulterer i, at organismerne rådner og omdannes til en tyk væske, der afgiver bobler af gas, og senere omdannes til olie og naturgas. Man kan sige, at den solenergi, som mikroorganismene engang levede af, stadig er lagret i olien og gassen i dag i form af kemisk energi.²

Hvis Grønland har ligget omtrent på samme breddegrad som Spanien, så må man ud fra det ovenstående antage, at der er en ganske stor chance for, at der findes olie og naturgas i undergrunden.

Undersøgelser fra U.S. Geological Survey (USGS)

USGS har foretaget den hidtil mest overbevisende forskning om undergrunden i Arktis. Gennem det amerikanske indenrigsministerium er der blevet gennemført en stor undersøgelse, hvis resultater er blevet fremlagt i sommeren 2008. De meget lovende resultater har været en tungtvejende faktor i det, at interessen for de arktiske foretagender er blevet øget.

USGS estimerer, at der er op mod 90 milliarder tønder uopdaget olie nord for polarcirklen. Mængden af naturgas er estimeret til 1,670 billion m³. Endelig er mængden af flydende naturgas estimeret til 44 milliarder tønder. Formålet med den flydende naturgas er at omdanne det til petroleum.³

Det er yderst vigtigt at holde sig for øje, at alle de estimerede mængder fra USGS er såkaldte ”teknisk udvindelige” mængder. Det vil sige, at ressourcen godt kan udvindes og anvendes, men at det ikke med sikkerhed vil være rentabelt med nutidens teknologi. Så længe det ikke er rentabelt for en virksomhed at udvinde ressourcen, er der naturligvis ingen, der vil arbejde i det. I stedet vil man typisk fokusere på at forbedre teknologien, så det kan gøres rentabelt. Hvor stor en andel af ressourcerne, der rent faktisk er rentable med nutidens teknologi, oplyser USGS ikke. Ressourcerne nord for polarcirklen estimeres til at tegne sig for hele 22 % af de uopdagede naturressourcer i hele verden. Heraf udgør olien op mod 13 % af verdens uopdagede olieressource, mens naturgassen tegner sig for hele 30 % af verdens samlede uopdagede ressource. Endelig er der den flydende naturgas, der skal udgøre 20 % af verdens samlede uopdagede ressource. Man estimerer, at hele 84 % af naturressourcerne befinder sig offshore – det vil sige ude på havet / under havbunden.⁴

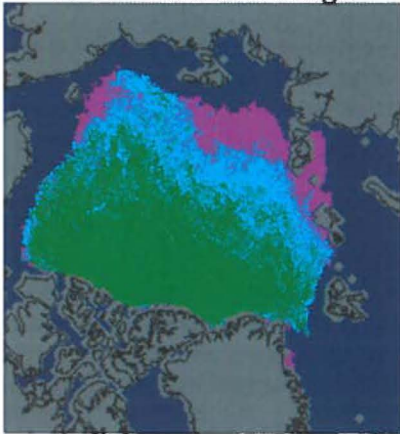
En del af forklaringen på, at det er dyrt at udvinde naturressourcer i Arktis, er, at der findes nogle ekstreme vejrforhold. De ekstreme kuldegrader besværliggør processen på mange måder; for det første vil der ofte skulle bores gennem et metertykt isdække, dernæst eksisterer der ingen infrastruktur i området, hvorfor en sådan vil skulle bygges op helt fra bunden.

Gennem de senere år har man observeret en mindskelse af isens udbredelse i Arktis. Forskere fra National Snow and Ice Data Center oplyser, at den maksimale havisudbredelse i 2008 – 09 blev nået med et areal på

Arctic sea ice age at the end of the melt season

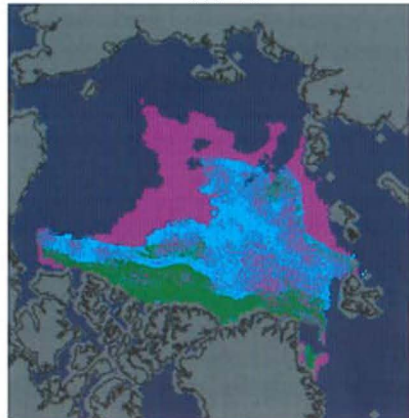
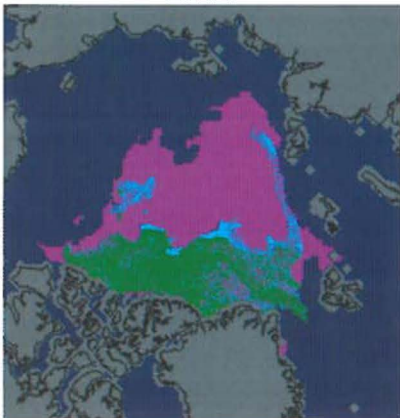
1981 - 2000 average

2007

2008

2009

First-year ice (<1 year old)
 Second-year ice (1-2 years old)
 Older ice (>2 years old)
 Open water
 Land

NSIDC courtesy C. Fowler and J. Maslanik, University of Colorado Boulder

Kilde: NSIDC⁵

15,2 km². Det er omtrent 720.000 km² (eller 4,7 %) mindre end gennemsnittet fra 1979 til 2000. Endvidere oplyses det, at den tynde is, der fryser og smelter hvert år, i dag fylder omkring 70 % af den arktiske havis om vinteren. Til sammenligning udgjorde den tynde is mellem 20 og 30 % af den samlede is i 1980'erne. Modsat står det til med den tykkere havis, der overlever to år eller mere; i dag fylder den omkring ti procent, hvor den i 1980'erne udgjorde mellem 30 og 40 %. Dette billede afspejles på billedet nedenfor.

Det er interessant for råstofudvindingen, at isens udbredelse på Arktis mindskes år for år. Selvom denne udvikling måske ikke er gavnlig et globalt perspektiv, så åbner det op for større muligheder i det arktiske. Her vil det være lettere at foretage undersøgelser om undergrunden, at udvinde grundstoffer og endelig at opbygge en moderne infrastruktur.

Ud fra dette delspørgsmål kan jeg konkludere, at der højst sandsynligt findes store naturressourcer i Arktis. For det første er de geologiske forudsætninger på plads, for det andet har USGS fremlagt de lovende forskningsresultater om området. Spørgsmålet er nu, om udvindingen vil kunne gøres rentabel med nutidens teknologi – og herunder er udbredelsen af den arktiske is blandt andre en vigtig faktor. Min vurdering er, at udvindingen af råstoffer i Arktis vil vokse markant før eller siden – det er overvejende "bare" et spørgsmål om tid.

Der er dog mange ting, der skal falde på plads før en eventuel råstofudvinding på Arktis. Fx er et vigtigt spørgsmål: hvor skal man begynde? Det arktiske område er enormt. Derfor er det vidt forskelligt, hvor koncentrationen af forskellige råstoffer er størst. For Danmarks vedkommende er Grønland naturligvis det interessante område. Her forudser man, at en af de vigtigste ressourcer vil være olien i bassinerne nordøst for selve landet. Men grænserne på selve Arktis er endnu ikke optegnet, hvorfor det kan blive svært at afgøre, hvilke lande der har ret til udvinding i forskellige dele af området. Hvordan kan sådan et område deles op, og hvilke argumenter bruges der fra de forskellige landes sider? Hvordan bliver Flåden relevant i denne sag, og hvilke opgaver vil den kunne medvirke til at løse? Disse problemstillinger vil jeg forsøge at belyse længere fremme i opgaven.

Analyse af Flådens fremtidige opgaver i Arktis (Grønland)

Det er sandsynligt at Grønland inden for de kommende år vil gennemgå en økonomisk udvikling. De store interesser, der er i landet, indebærer, at potentialet for større civil og militær aktivitet forøges kraftigt. Nu er det ganske vist ikke den danske flåde, der styrer hele Grønland. I kraft

af Rigsfællesskabet er Flåden dog forpligtet til at tage hånd om visse opgaver.

Der er stor forskel på at se på Flådens fremtidige opgaver i et kort perspektiv over for et langt perspektiv. Man kan naturligvis forudsige ret præcist, hvad der kommer til at ske inden for en lille tidshorisont. Hvad der vil ske i den store tidshorisont, er sværere at gisne om – fordi det netop afhænger af resultaterne, der vil komme i den nære fremtid. I dette afsnit vil jeg derfor skelne mellem mulige opgaver i nær fremtid og mulige opgaver i fjern fremtid.

Nær fremtid

Ifølge rapporten ”Hold hovedet koldt” fra Dansk Institut for Militære Studier vil den økonomiske udvikling hovedsageligt pålægge Flåden en større byrde i form af øget skibstrafik. Den øgede skibstrafik vil både bestå i øget civilsejlads, øget krydstogtsejlads og øget transportsejlads. Skibstrafikken ventes at påvirke særligt tre af Forsvarets og Flådens opgaver.⁶

For det første udfordrer det større antal skibe på det voksende areal Flådens evne til at overvåge det grønlandske territorium. Fremmede transport- og fiskerifartøjer kan let sejle ind og ud af det grønlandske territorium, når ingen overvåger det. Klimaet spiller igen en stor rolle, for hvis isen trækker sig langt nok tilbage, vil der konstant være fri passage gennem nordvest- og nordøstpassagen. Sker det, vil det areal, som skal overvåges, være vokset så meget, at Flåden i sin nuværende form ikke vil kunne overkomme opgaven.

For det andet er opgaven med fiskeriinspektionen voksende. Nye fiskebestande betyder, at antallet af indenlandske og udenlandske fiskere er steget betydeligt.

Den tredje udfordring består i, at miljø- og søredningsindsatsen bliver sværere at opretholde. Det ændrede klima bringer mere ekstreme vejrformer, og i kombination med flere skibe, skaber det en øget risiko for ulykker. Hvis fx et tankskib forulykker i det arktiske, vil det betyde miljøkatastrofe – særligt fordi at infrastrukturen er så godt som ikkeeksisterende, og fordi at afstandene er så enorme. Under disse forhold vil selv et veludbygget beredskab formentlig få svært ved at overkomme opgaven.

Et stort problem er, at store dele af det grønlandske søterritorium ikke er særlig godt kendt. Da det maritime landskab indeholder alt lige fra klip-

peskær til isbjerge, udgør det er stor fare for alle slags skibe. Det kan altså også være meget farefuldt, når store krydstogtskibe sejler ind i snævre og uopmålte fjorde. Rapporten "Holdt hovedet koldt" skriver følgende:

*"En ulykke under arktiske forhold vil være et nyt Titanic. Selv hvis det lykkes at redde passagererne på land, vil mange omkomme af kulde på bredden. Samtidig er beredskabet – der som nævnt er delt mellem politi og forsvar – ikke gearret til at håndtere en sådan opgave optimalt. Dels har man ikke nok enheder til at skabe overblik over opgaven, endsige redde folk i land. Dels skal dette koordineres mellem to forskellige myndigheder, der ligger over 350 km fra hinanden."*⁷

Det står klart, at man allerede nu er nødt til at gøre noget for at forebygge ovenstående problemer. Den umiddelbare løsning er, at få optimeret sikkerheden gennem national dansk regulering. Endvidere bør arbejdet med internationale regler gennem FN's maritime organisation, IMO, fortsættes.

Problemet med at arealet, der skal overvåges, vokser, og at Flådens kapacitet ganske enkelt er for lille, kræver dog videre tiltag. Grundlæggende står man mellem to valg: effektivisering eller kapacitetsforøgelse. Af disse to er effektivisering naturligvis den billigste løsning – og måske også den løsning, der giver mest mening. Faktisk fremgår det af forsvarsforliget for 2010 – 2014, at en stigende aktivitet i de arktiske områder, kræver øget militær tilstedeværelse i Grønland.⁸ Alligevel udtaler lektor ved institut for Statskundskab, Københavns Universitet, Peter Viggo Jakobsen til Ingeniøren:

*"Der er ganske enkelt ikke penge nok til Forsvaret, som opgaverne er i dag, og så er der andet, der har større prioritet. Så meget haster det heller ikke med at opbygge kapaciteterne i Arktis,"*⁹

Det haster altså ikke synderligt med den militære tilstedeværelse i Arktis. Med tiden vil en dog måske blive vigtigere. I hvert fald må man konstatere, at der er en opgave, der skal løses:

*"Forsvarets primære opgave i Grønland er at håndhæve Rigsfællesskabets suverænitet og overvåge, at denne ikke krænkes."*¹⁰

Der findes imidlertid ingen specifikke krav om staters suverænitetshåndhævelse. Dermed er Danmark altså ikke presset til at skulle øge

militærets kapacitet med noget bestemt antal lige nu. Før eller siden vil man dog skulle øge kapaciteten; dels fordi der er grænser for, hvor meget man kan effektivisere, og dels fordi at den økonomiske udvikling og transportsektoren i Grønland højst sandsynligt vil vokse betydeligt.

Fjern fremtid

Forudsigelserne om den fjernere fremtid er behæftet med flere usikkerheder. I rapporten "Hold hovedet koldt" arbejder man således med fire forskellige scenarier for Grønlands fremtid, som man vurderer som plausible:

- Scenario 1: Naturskøn rasteplads
 - Dette scenarie indbefatter ingen ressourcedreven økonomisk vækst og ingen militarisering. Kodeordene er: megen forbigående sejlads, lav vækst til lands og flere civile forsvarsrelaterede opgaver.
- Scenario 2: Klondyke
 - Dette scenarie indebærer stor ressourcedreven økonomisk vækst – dog uden militarisering. I dette scenarie vil der både være megen aktivitet til lands og til vands samt flere civile forsvarsrelaterede opgaver.
- Scenario 3: Rigt, men skræmt
 - Her hersker der både stor ressourcedreven økonomisk vækst og stor militarisering. Det vil sige stor aktivitet både til lands og til vands samt flere militære forsvarsrelaterede opgaver.
- Scenario 4: Militærbase
 - Dette scenarie er præget af en stor militarisering uden nogen særlig ressourcedreven økonomisk vækst. Meget forbigående sejlads, lav vækst til lands og flere militære forsvarsrelaterede opgaver er også karakteriserende for denne situation.¹¹

Af disse scenarier vurderer man "Naturskøn Rasteplads" og "Klondyke" som de mest sandsynlige. Modsat er hverken "Rigt, men skræmt" eller "Militærbase" vurderet som særlig sandsynlige. Det betyder, at man ikke tror så meget på en militarisering. Man tror nærmere på en fredelig situation – med eller uden økonomisk vækst drevet af ressourceudvinding. Det er klart, at Flådens antal af opgaver vil blive øget voldsomt, hvis der skulle forekomme en militarisering. Alligevel konkluderes det i rapporten, at også scenarierne uden militarisering vil betyde flere forsvarsrela-

terede opgaver; bare af civil karakter i stedet for militær. Ud fra dette vil jeg altså konkludere, at Flådens kapacitet i Grønland *må* forøges før eller siden.

Diskussion af de politiske aspekter i forbindelse med råstofudvinding i Arktis

Der er utvivlsomt potentiale til en politisk storkonflikt i Arktis. Det hænger sammen med, at grænserne ikke er draget i de nordligste dele af Arktis; man ved ganske enkelt ikke, hvad der tilhører hvem. Indtil nu har ingen interesseret sig for området, da det bare har været en kolossal isklump. Nu ved man, at der muligvis befinder sig uvurderlige skatte under isen – og hvordan skal man så dele dem mellem sig?

Det siger sig selv, at der kan blive kamp om at få fingre i naturressourcerne. De vil være mange penge værd på det internationale marked, og de vil være yderst værdifulde for den vestlige verden, der ønsker at være uafhængig af ressourcerne fra Mellemøsten. Derfor taler man om en mulig militarisering af Arktis – simpelthen fordi de arktiske stater må op og markere, at de er der og gør krav på en del. Indtil videre har denne militarisering ikke for alvor fundet sted, men i alle de arktiske stater, inklusiv Danmark, overvejes der planer om fremtidig oprustning. Naturligvis ser man helst en fredelig løsning af problemet, og det er da også derfor, at de fem arktiske stater arbejder sammen i Arktisk Råd, hvor man fører en konstruktiv dialog.

De fem arktiske stater, USA, Canada, Danmark, Norge og Rusland, som grænser op til Arktis, kan alle gøre krav på de områder, der ligger indtil 200 sømil ud for deres respektive kyst. Den såkaldte 200-sømls-grænse er bestemt ved international lov. Men det enorme Arktis' brede vidder strækker sig langt ud over disse 200 sømil. Forskere fra International Boundaries Research Unit på Durham University, England, har udarbejdet et kort, der søger at forudsige hvilke områder, de forskellige lande vil kunne gøre krav på:

Som det kan ses på illustrationen på foregående side, så fylder de stribe områder ganske meget på kortet. I disse områder er det ikke besluttet, hvad der hører til hvem. Danmark vil sandsynligvis kunne gøre krav på, et stort stykke af Arktis nord for Grønland. Spørgsmålet er, hvad fx Rusland vil sige til det. Hvad er det egentlig, der gør, at Danmark muligvis vil kunne gøre krav på dette stykke land? Argumentet skal igen findes i noget meget fysisk; den såkaldte kontinentalsokkel.

Kontinentalsoklen er den undersøiske undergrund, som strækker sig ud

fra et kontinent.¹³ Man kan altså sige, at et område tilhører det land, hvis kontinentalsokkel havområdet befinder sig på. Afgørelsen, om hvilke dele af Arktis der skal tilhøre hvem, skal altså måske findes i naturgeografien. Det kan dog være svært at afgøre, hvor præcis kontinentalsoklen leder ud i dybhavsbunden. Man kan således forstille sig, at forskere fra forskellige lande vil være uenige på punktet – og måske handle i deres eget lands interesse.

Der er allerede blevet sendt politiske signaler i sagen om Arktis. I 2007 plantede Rusland et russisk flag på havbunden under Nordpolen. Dette

Ovenstående illustration viser hvilke områder, de respektive lande vil kunne gøre krav på. I de stribede områder, er tilhørsforholdet endnu ikke afgjort. Danmark = magenta, Norge = orange, Rusland = grøn, USA = blå, Canada = gul.¹²

flag skulle indikere, at russerne gjorde krav på området – og områdets rigdomme. I vesten blev denne handling taget lidt med et smil – selvom man dog er ganske klar over den symbolske værdi. Rusland har ligeledes planer om at udstationere en særlig elitestyrke i Arktis inden 2020. Også Canada har været ude at spille med musklerne, da landet indledte en række militærøvelser i canadisk Arktis i 2009. Lige meget hvilke signaler landene sender, så er fakta, at suveræniteten endnu ikke er afgjort på nogen måde.

Nutiden bygger på fortiden – og det gælder også i det arktiske spørgsmål. Det er tydeligt at se, hvordan der kan trækkes historiske tråde ned til den kolde krig, hvor verden var delt i øst og vest. Hvad, jeg mener, er, at det i en eventuel konflikt sandsynligvis vil være Rusland, der står over for de fire vestlige lande; altså en konflikt mellem øst og vest. Oversat til nutidigt sprog vil det så blive en konflikt mellem NATO og Rusland. Men står vi virkelig over for en politisk storkonflikt – måske endda en ny kold krig? Det synes ikke at være tilfældet, når man vurderer sandsynligheden for, at det skulle komme så vidt.

I rapporten ”Hold hovedet koldt” vurderer man, at sandsynligheden for en militær konflikt er meget lav. Naturligvis afhænger det fuldkommen af de enkelte landes ageren, men hvis alle forholder sig roligt, vil man sandsynligvis ikke nå dertil. Samarbejdet gennem fx Arktisk Råd er ganske enkelt for tæt til at man uden videre vil ryge ud i konflikt. Man kan sige, at har forebygget en konflikt gennem dannelsen af Arktisk Råd. Nok er det kun en mellemstatslig organisation, men ikke desto mindre så skaber den ramme om et forum for dialog. Omvendt må man sige, at muligheden for en militær konflikt er tilstedeværende:

”Sikkerhedsdynamikken i Arktis afhænger af, om Rusland ser den vestlige adfærd som truende. Planlægningen af militære kapacitetsforøgelser bør derfor være så henholdende som muligt, og kapacitetsforøgelser skal om muligt undgås.”¹⁴

Som det fremgår af rapporten, afhænger Flådens fremtid i Arktis altså fuldkommen af de enkelte landes ageren. Det ønskelige er naturligvis en fredelig løsning, og at denne grund peger alle anbefalinger i retning af, at man undgår oprustning og kapacitetsforøgelser i Arktis. Det vil ganske virke truende over for de andre arktiske stater – og i særdeleshed Rusland. Derfor bør sådanne handlinger undgås.

Konklusion

På baggrund af min redegørelse for de formodede naturressourcer i Arktis, vil jeg konkludere, at der ligger enorme potentialer i det arktiske område i form af naturråstoffer. Området er i høj grad at sammenligne med en skatkiste for ethvert lands statsbudget.

Ud fra min analyse af Flådens fremtidige opgaver i Arktis – og særdeleshed på Grønland – vil jeg konkludere, at der i næsten alle tænkelige scenarier vil blive en øget mængde af opgaver for Flåden. Om disse bliver af civil eller militær karakter afhænger af udviklingen i relationerne mellem de arktiske stater.

Endelig vil jeg ud fra min diskussion konkludere, at delingen af Arktis i høj grad er et politisk spørgsmål. På grund af områdets rigdom vil samtlige arktiske stater sandsynligvis have store interesser i området – spørgsmålet er bare, om staterne vil kunne finde frem til en fælles afgørelse, som alle kan være tilfredse med. Er dette ikke tilfældet vil man havne i en konflikt, som muligvis vil skulle løses gennem en international domstol. Jeg kan konkludere, at risikoen for en militarisering af Arktis – og derigennem en højspændt konflikt mellem staterne – vurderes som relativ lille. Samarbejdet og dialogen mellem staterne er ganske enkelt for tæt – fx gennem Arktisk Råd.

Samlet set vil jeg konkludere, at Flådens fremtid i Arktis er svær at forudsige præcist. Flådens fremtid afhænger af flere forskellige faktorer – og især den politiske faktor som indebærer landenes ageren over for hinanden. Flåden vil højst sandsynligt få flere opgaver, men om de bliver af civil eller militær karakter – eller en blanding – vides ikke. På baggrund af min undersøgelse, vil jeg dog vurdere, at sandsynligheden for en militær konflikt er meget lille.

Kun fremtiden kan vise os, hvordan det vil gå, men i denne sag har Danmark faktisk et stort medansvar for, hvordan fremtiden vil udforme sig. Et ansvar som vi må søge at varetage på bedste vis – sådan at det arktiske spørgsmål kan løses på bedste vis.

Litteraturliste

Rapport: "Hold hovedet Koldt" af Jørgensen, Henrik Jedig og Rahbæk-Clemmensen, Jon: http://cms.polsci.ku.dk/pdf/hold_hovedet_koldt.pdf/
 GO Naturgeografi
<http://www.videnomenergi.dk/Leksikon/Fossile-braendsler/Reserver-af-olie-og-gas/Saadan-er-olie-og-gas-blevet-dannet.aspx>
<http://www.usgs.gov/newsroom/article.asp?ID=1980>
<http://nsidc.org/agdc/index.html>
http://cms.polsci.ku.dk/pdf/hold_hovedet_koldt.pdf/
<http://ing.dk/artikel/109396-smalhals-i-forsvaret-kan-udskyde-militaer-oprustning-i-arktisk> <http://www.dur.ac.uk/ibru/>

Noter

1. GO Naturgeografi, p. 64
2. <http://www.videnomenergi.dk/Leksikon/Fossile-braendsler/Reserver-af-olie-og-gas/Saadan-er-olie-og-gas-blevet-dannet.aspx>
3. <http://www.usgs.gov/newsroom/article.asp?ID=1980>
4. <http://www.usgs.gov/newsroom/article.asp?ID=1980>
5. <http://nsidc.org/agdc/index.html>
- 6.. http://cms.polsci.ku.dk/pdf/hold_hovedet_koldt.pdf/ , p. 34
7. http://cms.polsci.ku.dk/pdf/hold_hovedet_koldt.pdf/ , p. 23 - 24
8. <http://ing.dk/artikel/109396-smalhals-i-forsvaret-kan-udskyde-militaer-oprustning-i-arktisk>
9. Peter Viggo Jakobsen, udtalelse til Ingeniøren, <http://ing.dk/artikel/109396-smalhals-i-forsvaret-kan-udskyde-militaer-oprustning-i-arktisk>
10. http://cms.polsci.ku.dk/pdf/hold_hovedet_koldt.pdf/ , p. 9
11. http://cms.polsci.ku.dk/pdf/hold_hovedet_koldt.pdf/ , p. 20
12. <http://www.dur.ac.uk/ibru/>
13. http://www.denstoredanske.dk/Rejser,_geografi_og_historie/Geografi/Naturgeografi/Oceanografi/kontinentalsokkel
14. http://cms.polsci.ku.dk/pdf/hold_hovedet_koldt.pdf/ , p. 3

PIRATJAGT I ADENBUGTEN

Af Mathias Nielsen

Denne artikel er en af besvarelserne indleveret til stilekonkurrencen om Flåden gennem 500 år. Mathias Nielsen går i 3.Y på Slotshaven HTX, Holbæk.

Indledning

Siden efteråret 2008, har den danske flåde deltagende i internationale operationer ud fra Afrikas vestlige kyst. I jagten på pirater, som er en væsentlig trussel mod den internationale søtransport. I første opgang som en del af task force 150 og task force 151. Som det danske søværn var leder for i en periode¹. Siden overgik Danmark til at deltage i NATO's operation kaldet OCEAN SHIELD, i øjeblikket diskuteres det fra politisk hold, om Danmark skal fortsætte sit arbejde.

Problemet med pirateri har sjælden været større. I løbet af de første seks måneder af 2003, var antallet af pirat angreb i internationalt farvand oppe på 234, hvilke var det højeste, man havde registreret, siden man begyndte i 1992². Dette udgør et stort problem, da størstedelen af verdens transport af varer, sker ved hjælp af skibe. Det er også medvirkende til en lang række problemer, som kan blive følgevirkninger, hvis det internationale samfund ikke får sat en effektivt stopper for dem.

For det første kan det være med til, at priserne på varer, der sejles igennem det udsatte farvand, stiger voldsomt, på grund af de ekstra udgifter pirateri medfører. Der har f.eks. for nogle år siden været snakket om, at det internationale samfund ikke kunne løse problemet, grunden opbygningen af FN, der skal tage de overordnede beslutningen. Her skal der nemlig være konsensus, hvilke kan være meget svært at opnå, når der både er demokratiske-, diktatoriske- og islamistiske stater, der alle har forskellige interesser. Derfor så man, at nogle af de internationale firmaer begyndte at ansætte private soldater og vagtværn, som man kender det fra krigen i Irak og Afghanistan, og hvor disse sikkerhedsfirmaer, har tjent masser af penge på at klare disse opgaver.

Desuden har det også en lang række menneskelige konsekvenser for de søfolk, der skal sejle gennem de berørte område. Det må ikke være nogen rar følelse at sejle gennem et område, hvor man ved, at risikoen

for at blive angrebet er højt. Derefter kommer så de søfolk, der bliver udsat for en reel gidselsituation, hvor de bliver tilbageholdt af piraterne, og brugt som genstande, de kan handle med, for at få penge ud af stater og firmaer. Disse mennesker kan blive mærket for livet, måske så slemt, at de ikke ville kunne sejle igen.

De første skridt

For at hindre fremtidige angreb på skibe i farvandet ud fra Somalias kyst, og i farvandet omkring, sendte Danmark skibet Absalon på mission. Skibet blev sendt af sted på et bredt politisk forlig, hvor kun Enhedslisten stod udenfor. Endnu engang viste det, hvordan det danske militær, her i blandt flåden, og den danske udenrigspolitik, i det seneste årti er blevet mere aktivistisk.

I en fremtidig periode, hvor den danske flådes opgaver, i det nationale farvand vil være begrænset, ville det være naturligt at brugen flådens moderne materiel, i internationale operationer, for at beskytte vores interesser, eller fremme menneskerettigheder og demokrati.

Skibet "Absalon" afsejlede fra Danmark den 17. August 2008, for at overtage kommandoen over Task Force 150 den 15. september, men grundet den store aktivitet hos piraterne, indgik "Absalon" i missionen allerede to uger før. Missionen, som skibet deltog i, var som sagt en del af Task Force 150, denne hørte under det, som kaldes operation "Enduring Freedom"³, som den forhenværende amerikanske præsident døbte "kampen mod terror".

Men i modsætning til de andre missioner, der ligger under denne mission, som f.eks. krigen i Afghanistan, var der ud for Afrikas Horn tale om en meget bredere mission, selvom begge skete under FN-mandat. Grunden til dette har nok været,

at pirater er en trussel mod alle landes varer, og derfor har de fleste lande, med handelsskibe, en interesse i at være med til at bekæmpe pirater. Lande som Kina og Iran har også været med til missionen, selv om det er sjældent disse lande, har nogen interesse i at samarbejde med Vesten.

Støtteskibet Absalon er 137 meter langt og det gør det til Danmarks længste skib nogensinde. Skibet blev bygget på Lindøværftet og søsat i 2004.

Skibet kan blandt andet have plads til to helikopter, noget der har været yders belejligt, når skibet har været på piratjagt, da piraterne, som regel benytter sig af hurtiggående, og små både.

Allerede fra starten viste skibet, at det havde været en hel rigtig beslutning at sende danske soldater til opgaven, men også at der var stort behov for dem. For i løbet af de første uge, modtog man mange nødopkald fra skibe i område, et område, der er større end USA's samlede areal⁴. Men de internationale skibe har heldigvis også den effekt, at de udøver en præventiv indsats ved dens blotte tilstedeværelse.

I løbet af den første periode, var der blevet skudt mod de danske soldater, med såvel lette håndvåben, som med raketter, uden at man dog havde svaret igen, selv om danskerne havde mandat til at bruge våben.

Her ses at man har lært af tidligere tiders fejltagne beslutninger, når der skulle gives mandat til krigsaktioner. Man har tidligere bemærket, hvordan FN-systemet, har vedtaget resolution, der kun gav soldaterne mandat til at passe på sig selv. Som et af de værste eksempler er folkedrabet i Rwanda, hvor Vesten for det første var meget lang tid om at reagere, og da man endelig tog sig sammen, var det kun for at beskytte sine egne statsborgere, mens man mere eller mindre kigget væk fra den etniske udrensning, der foregik.

Ikke uden problemer

Det skulle dog vise sig, at man igen fra politisk hold ikke havde gennemtænkt situationen, hvis det lykkedes for "Absalon" at tage nogle somaliske pirater til fange. Det lykkedes nemlig allerede i september samme år at tage 10 pirater til fange⁵, noget som naturligvis vakte glæde internt i Søværnet, da man herved havde vist sin berettigelse i internationale opgaver. Men inden for meget kort tid gik realiteten op for såvel Søværnet som regeringen. Man havde glemt at tænke på en sådan situation, for hvad skulle man nu gøre med disse pirater.

Dengang havde man to muligheder, enten at sætte den af i et land i områ-

det som f.eks. Yemen, eller at fragte dem hjem, og retsforfølge dem i Danmark. Det oplagte havde naturligvis været at sætte dem af i et af de nærmeste nabolande. Men der var problemer hermed. Det viste sig nemlig, at Danmark ikke kunne stille garanti for, at piraterne ikke ville blive udsat for tortur eller risikere dødsstraf så frem de blev kendt skyldig. Det betød nemlig, at Danmark ikke må udlevere fanger, da vi har forpligtet os på at sikre vores fanger sikkerhed.

Situationen endte så grotesks, som den overhoved kunne, nemlig ved at den daværende forsvarsminister Søren Gade, måtte meddele, at det viste sig umuligt at retsforfølge dem, i såvel Danmark som i andre lande. Derfor måtte besætningen på "Absalon" sætte dem fri. Den eneste egentlige konsekvens blev derfor, at piraterne mistede deres våben.

Det må være en gåde for alle de impliceret, at en sådan situation kan opstå. At sådan noget ikke er ordnet inden man indtræder i en sådan mission, må udløse nogle røde ører, hos de ansvarlige i forsvarsministeriet. Hele missionen er nærmest nytteløst, hvis man ikke har mulighed for at udøve en form for konsekvens. Man kan måske forhindre nogle angreb, men når området er så stort som det er, skal det nok lykkes for piraterne at gennemføre nogle angreb, og dermed få nogle penge ud af situationen.

Hvis de unge somaliere, kan se, at der ingen konsekvens er ved at blive fanget, og man samtidig har mulighed for at tjene en masse penge på at blive pirater, så bliver der nok ikke færre af dem.

Selvom man allerede i september var blevet klar over problemet, opstod der flere situationer, der - hvis det ikke havde været så alvorligt - nærmest var grinagtige. Pirater sejlede nemlig ud på kapringsforsøg, men da de så "Absalon", stak de naturligvis af, men Absalon fik nej til at udøve magt, og derfor kunne de sejle væk stille og rolig uden nogen konsekvens overhovedet.

Situationen er efterhånden blevet så alvorlig, at ikke bare politikkerne men også rederierne kalder til handling, De største rederier begynder nu at samarbejde om at sikre deres skibe mod pirater⁶. Til at begynde med, gør det ikke så meget, men man kunne ende i en situation som i Irak og Afghanistan, hvor sikkerhedsselskaber spinder guld på en politisk uholdbar situation.

Rederierne pointerer også de juridiske problemer, som skal løses før konflikten kan løses, og foreslår en international piratdomstol.

Her er det så igen, at landene skal blive enige, og man kunne måske nok blive enige om at oprette en domstol, men spørgsmålet er hvilke land, der ville være interesseret i at tage piraterne, når de skal sidde i fængsel. Efter afsoningen af deres straffe er spørgsmålet, hvad man så gør, for hvis nu situationen i Somalia skifter, kan man risikere at brænde inden med dem, så at sige, da der kan komme et styre i landet, som ikke vil acceptere pirater, og dermed måske vil retsforfølge dem på samme måde, som man gør i andre arabiske lande, og så risikerer de lande, som tager sig af piraterne, at de ikke kan sende dem tilbage grundet de internationale aftaler.

En ting er at jage pirater på havet, og beskytte den internationale handels flåde, men hvis man skal gøre noget, der virkelig vil have indflydelse, skal man være klar til at lave en større militær aktion, hvor også landsoldater arbejder på land, i samarbejde med Søværnet på havet, således at man kan sætte en stopper for alle de pirater, der bor ved kysten, og som bare flygter ind i landet, hvis nogle skibe nærmer sig kysten. Derfor pressede det internationale samfund også på for at få FN mandat til at jage pirater på somalisk territorium, hvilke man også fik i vinteren 2008.

Problemet med pirater er de samme som ISAF styrken i Afghanistan står overfor, nemlig at piraterne, ligesom Taleban, skjuler sig blandt civile. Derfor advarer en amerikansk søofficer også om, at det ville være forbundet med store civile tab, hvis man begyndte at skyde mod piratlejrene på kysten.

Spørgsmålet er, om man i fremtiden kan undgå at skulle ind og arbejde i nærheden af kysten, da det ellers vil være skruen uden ende, hvis piraterne bare en gang i mellem får millioner af euro ud af rederier, i løsepenge for deres skibe. Så selvom det lyder barsk, er det nok nødvendigt med en stor international offensiv i Somalia, hvis man vil piratproblemet til livs. Men det er klart, det vil hele tiden være en vægtning, om man vil tage mest hensyn til de internationale rederier, og ens egne statsborgere, eller til den somaliske civilbefolkning. Man kunne godt frygte, at man inden for en årrække vil se en aggression fra den internationale flådestyrke mod piratlejre på kysten.

Men at søværnet ikke kan løse opgave alene, er man dog godt selv klar over. En admiral i Søværnet kalder hele missionen en "lappeløsning"⁷, og lægger vægt på, at det gælder om at gøre det mere attraktivt at fange fisk, end at kapre skibe. Men han siger dog også, at noget af det, der kan blive det største problem, nemlig at der givet ikke ville være mange lan-

de, der ville være interesseret i at gå i krig i Somalia, efter det der skete i 1993, hvor en FN-mission ledet af USA fuldstændig mislykkes i landet.

Det ses også på udtalelserne fra de ansvarlige i USA. Det kan godt være, det lyder sødt og humanistisk, men man må sige, at det tidlige ikke har været et så stort problem for amerikanerne, at der var nogle civile i mellem, der blev dræbt, når bare man kunne sige, at det var med til at sikre USA's eget territorium.

Enden på en vigtig mission

Selv om der har været problemer og *er* problemer med at løse konflikten med piraterne, har den danske flåde med skibene "Absalon" og "Esbern Snare" gjort en stor indsats. I Adenbugten ud fra Somalias kyst faldt antallet af piratangreb fra 100 til kun 44 i 2009⁸. Ligesom i de fleste andre internationale konflikter, har det vist sig at også fjenden bliver bedre, selv om antallet er faldet. I løbet af den internationale flådes arbejde, er kapringsforsøg lykkes i næsten alle tilfældene, 35 af 39 kapringer er lykkedes, og så længe så mange kapringer lykkes, og piraterne tjener på det, vil det blive svært at sætte en endelig stopper for dem.

Selv om der altså er små lyspunkter, har missionen, som alle også på forhånd vidste, ikke på nogen måde løst problemet, og derfor bliver der også i disse dage diskuteret om Søværnet skal blive i området. Venstres forsvarsordførere Karsten Nonbo⁹ mener således, at også flåden skal bidrage, til den besparelse som flåden skal levere, som en del af forsvarsforliget. Selv om der er politisk modvind omkring denne beslutning, mener en førende forsker at det er det rigtige at gøre.

Ifølge seniorforsker Bjørn Møller vil krigsskibene aldrig kunne bidrage med noget nyttigt, og sætte en endelige stopper for piraterne, i stedet bruges krigsskibene af piraterne, til at lokke skibene til at sejle i bestemte korridorer, således at de nemmere kan angribe dem¹⁰. Han påpeger ligesom de andre eksperter, er den eneste løsning er et stabilt regime i Somalia, hvilke der ikke ligefrem er udsigt til, med et land der i det seneste årti, har ligget i intern splid og borgerkrig.

Som tidligere skrevet mener han også, at den eneste løsning er en mission på land, men så længe at den Afrikanske Union ikke kan mønstre soldater nok, og FN ikke vil overtage situationen, grundet det historiske, er det et spørgsmål om man skal blive ved med at udføre piratjagt i område.

Til gengæld vil en tilbagetrækning fra område, på alle måder, symbolisere en sejr til piraterne, der således vil kunne fortsætter deres virksomhed, og måske endda få endnu flere unge, til at være en del af det, fordi der er den letteste måde at tjene penge på. Samtidig vil en tilbagetrækning udsætte sømændene for en kæmpe risiko, og måske vil nogle rederier overveje at sejle uden om Suez-kanalen, og sejle syd om Afrika, selv om det yder en betydelig omkostning. Men det vil trods alt være billigere, end at skulle betale millioner af euros for at rede ens fragt og besætning.

Et af problemerne ved at trække sig ud, kunne også være at den internationale flåde mister noget størrelse. Dermed vil problemet blive endnu større, og de sømænd, der så er ombord på krigsskibene, vil få endnu mere at lave, og spørgsmålet er så om lande, som f.eks. Danmark skal nyde godt af andres landes venlighed. Man kunne forstille sig, at de landes regeringer, der bidrager med en beskyttende indsats, vil kræve en form for betaling, for også at beskytte andres lande skibe. Ellers ville flere lande måske trække sig ud, så man endte med at kun de store lande var tilbage til at løse konflikten.

Denne mission har med alt tydelighed vist, hvordan den danske flåde i fremtiden vil blive brugt. Der er ikke længere nogen kommunistisk flåde, som Danmark skal være klar til at forsvare Vesten mod. Til gengæld vil der i fremtiden blive mere behov for internationale operationer, for at beskytte vores egeninteresser, og hjælpe med at beskytte og fremavle mere demokrati og menneskerettigheder verden over. Men det vil tage tid for både Søværnet og det politisk liv at føre og være med aktivistiske operationer. Denne mission har med klarhed vist, at det er vigtig at gennemtænke alle scenarier, før man sender danske søfolk i kamp, ellers ender man med pinefulde episoder, som da man frigav tilfangetagende pirater.

Noter

1. <http://forsvaret.dk/SOK/Internationalt/Tidligere/TF150/Pages/default.aspx>
2. Politiken s. 11 25.07.2003
3. <http://forsvaret.dk/SOK/Internationalt/Tidligere/TF150/Pages/default.aspx>
4. <http://jp.dk/indland/article1432788.ece>
5. <http://www.dr.dk/Nyheder/Indland/2008/09/22/160931.htm>
6. <http://politiken.dk/erhverv/ECE1065017/maersk-gaar-til-kamp-mod-pirater/>
7. <http://jp.dk/indland/article1639541.ece>
8. <http://www.maritimedanmark.dk/?id=9091>
9. <http://jp.dk/indland/article2219111.ece>
10. <http://ekstrabladet.dk/nyheder/samfund/article1205695.ece>

FLÅDENS ROLLE I DEN GLOBALISEREDE VERDEN

Af Rasmus Niewald de Place

Denne artikel er en af besvarelserne indleveret til stilekonkurrencen om Flåden gennem 500 år. Rasmus Niewald de Place går i 2.W på Randers Statsskole.

Indledning

Danmarks flåde har en lang historie. Dens 500 år lange historie er fyldt med spændende personer, søslag og episoder. Den danske flåde har i perioder hørt til verdens absolut bedste, og Danmark er fortsat den dag i dag en af verdens førende søfartsnationer. Danmark har, ikke mindst pga. landets geografiske beliggenhed med godt 7000 kilometers kyststrækning, altid haft et naturligt behov for en flåde, der kan patruljere disse kyster og derved sikre dansk suverænitet i eget farevand. Dog kan man spørge, om Danmark anno 2010 stadig har brug for en flåde af samme kaliber, som tidligere.

Hvilke behov har Danmark, som berettiger en fortsat opretholdelse af en flåde af en vis betydning. Bør man ikke droppe nostalgien og se bort fra de lange og stolte traditioner, som vores flåde har, og, om ikke nedlægge flåden, så i hvert fald foretage en omprioritering af de midler, som bliver afsat til den. Det vil der blive set nærmere på i denne artikel.

I artiklen vil der blive set nærmere på den danske flådes rolle inden for et meget centralt område: Bekæmpelsen af terrorisme. Dette er et område, hvor den danske flåde spiller en aktiv rolle, som et resultat af en meget aktivistisk linje inden for den danske udenrigspolitik.

Udenrigs- og sikkerhedspolitiske mål vedrørende bekæmpelse af terror

Den danske flådes rolle i bekæmpelsen af terror er som sagt et produkt af den aktivistiske udenrigspolitik, som har været ført i Danmark de sidste mange år, og som jo først og fremmest fik luft under vingerne efter 11. september 2001 og det eks-præsident George W. Bush kaldte "War on terror". I udenrigsministeriets *Redegørelse om indsatsen mod terror*, som blev præsenteret d. 19. maj 2010, er der præsenteret to sammenfattede politiske mål for den danske indsats mod terror.

1. *Her og nu må terrornetværk og grupper bekæmpes blandt andet ved hjælp af politi- og efterretningsmæssige samt militære indsatser, gennem retsforfølgning, ved at afskære finansieringskilder og ved at hindre adgang til masseødelæggelsesvåben.*
2. *Den mere langsigtede indsats mod de faktorer, der kan lede til radikalisering og rekruttering til terrorisme, omfatter bl.a. integration og aktivt medborgerskab, demokratisering, retssamfund, konfliktforebyggelse og udviklingsbistand.¹*

Den danske flådes rolle hører som udgangspunkt primært til første punkt, hvor der bliver lagt vægt på en her-og-nu indsats, hvor man via militære operationer nedkæmper terroristerne. Altså et udtryk for hård sikkerhedspolitik med udgangspunkt i en militær indsats. Dog har den danske flåde også en rolle i punkt nummer to.

En af den danske flådes hovedopgaver i forbindelse med dens engagement i Task Force 150 er at yde uddannelsesmæssig støtte til stater omkring Afrikas Horn som f.eks. Djibouti, så disse nationer selv bliver i stand til at udøve sikkerhed og kontrol i deres eget færevand.² Her er der altså tale om en forebyggende opgave, som udspringer fra en uddannelsesorienteret indsats og altså derfor udtryk for blød sikkerhedspolitik. Den danske flåde benytter sig altså af et bredt spektrum af instrumenter i kampen mod terror. Både af forebyggende og reaktiv art. I rapporten fortæller udenrigsministeriet endvidere, at man vil øge sit internationale engagement i forhold til anti-terror og anti-radikalisering, og at særlige fokusområder vil være Sydasien og særligt Afghanistan og Pakistan, Østafrika med navnlig Somalia samt Vestafrika og her med særlig vægt på Sahel-området.³ I denne forbindelse er flåden specielt involveret i indsatsen ved Somalia og farvandet ved hele Afrikas Horn.

Trusselsvurdering i forhold til terror mod Danmark/ danske interesser:

Når nu den danske flåde spiller så stor en rolle i bekæmpelsen af terror, er det meget relevant at se på, hvor stor truslen for terror mod Danmark rent faktisk er. I den forbindelse fremlagde politiets efterretningsstjeneste PET den 19. maj 2010 rapporten *Vurdering af Terrortruslen mod Danmark (VTD)*, som er en trusselsvurdering om terrortruslen mod Danmark. I rapporten slås det fast, at der især siden genoptrykningen af Muhammed-tegningerne har været en stigende terrortrussel mod Danmark og danske interesser. CTA, (Center for Terroranalyse) som har udarbejdet rapporten, konkluderer, at der i visse kredse inden for Danmarks grænser er vilje til at gennemføre et angreb, og at dette angreb vil

kunne udføres med relativt simple midler. CTA beretter endvidere, at der i Danmark findes personer, der er i kontakt med udenlandske militante grupper eller personer, og at enkelte ligefrem er rejst til Mellemøsten, Asien eller Afrika for at modtage militær træning, som senere kan rettes mod Danmark. Det er ikke bare Danmark, der er mål for terror, men også danske interesser i udlandet er udsatte. Dette er specielt tilfældet i lande hvor al-Qaida er aktiv, herunder særligt i lande i Nord-, Vest- og Østafrika, Mellemøsten samt i Pakistan og Afghanistan.⁴ Det er især disse udenlandske trusler koncentreret omkring Østafrika, som Søværnet via Task Force 150 er med til at bekæmpe.

Denne tidslinje viser hvordan truslen om terror mod Danmark siden genoptrykningen af Muhammed-tegningerne er blevet mere og mere reel i og med al-Qaidas øgede fokusering på Danmark og danske interesser.⁵

Den danske flådes operationer og samarbejde med internationale aktører og organisationer

Den danske flådes indsats i bekæmpelsen af terror er ikke en unilateral mission, hvor Danmark egenhændigt bekæmper pirater og andre former for terrorisme uden gensidigt samarbejde med internationale aktører som f.eks. FN og andre former for organisationer. Task Force 150 er netop en koalition mellem USA, Tyskland, Storbritannien, Frankrig og Pakistan (Coalition of the Willing), som ved hjælp af sømilitære enheder patruljerer et område, der omfatter mere end 6000 sømils kyststrækning fra Det Røde Hav til Hormuz-strædet (i Den Arabiske Golf), samt fra Hormuz-strædet og ned til grænsen mellem Somalia og Kenya. Senere er lande som Australien, Italien, Canada og Danmark dog også blevet en del af projektet. Dette er derfor en multilateral indsats, hvor et relativt stort antal stater på skrift overtager kommandoen over denne fælles mission, som har til opgave at udføre maritime sikkerhedsmissioner, hvilket blandt andet inkluderer piratbekæmpelse, bekæmpelse af illegal våben- og narkosmugling samt bekæmpelse af terrorrelaterede aktiviteter til søs. I forbindelse med Danmarks tilslutning til Task Force 150 sendte flåden skibet "Absalon", som den 15. september 2008 overtog ledelsen af Task Force 150.⁶

En anden multilateral opgave, hvor den danske flåde, i fællesskab med andre stater, har spillet en betydelig rolle, både hvad angår at stille materiel til rådighed og decideret kommando, er NATOs stående flådestyrke gruppe 1 (SNMG1), som kom under dansk ledelse den 25. januar 2010. SNMG er NATOs primære styrk til løsningen af maritime operationer, og den danske flåde spiller således en stor rolle for at sikre fred og sikkerhed på verdenshavene via dens ledelse over dette projekt.

Den danske flåde stiller skibene "Absalon" og "Esbern Snare" til rådighed i forbindelse med NATO's Operation Ocean Shield, hvis rolle er bekæmpelse af pirateri ud for Afrikas Horn. Til forskel fra Task Force 150 er Operation Ocean Shield primært rettet mod piratbekæmpelse og beskyttelse af handelsskibe mod pirater. Ligesom Task Force 150 er Operation Ocean Shield dog ikke udelukkende baseret på hård magt. Operationen indeholder også forebyggende elementer såsom *regional kapacitetsopbygning*. Dette begreb dækker over flådens rolle indenfor hjælp til en regions evne til selv at kunne bekæmpe pirater og til fremadrettet selv at kunne håndhæve sin suverænitet i eget færevand.⁷ Herved spiller flåden en rolle indenfor både hård og blød sikkerhedspolitik.

Den danske flådes rolle i henhold til ovennævnte punkter

Grunden til at der fokuseres i en sådan grad på bekæmpelse af terror i fjerne og fremmede egne, ikke bare på en kortsigtet måde men også med en dybere og længevarende strategi, er netop pga. den globalisering som verden har været igennem. "*Den proces hvorigennem samfund forbindes med hinanden på en sådan måde at begivenheder og tilstande i en del af verden i stigende grad har konsekvenser for befolkninger og samfund langt borte.*"⁸ På denne måde er det muligt at definere globaliseringen og det på trods af, at det ellers er et fænomen, der er særdeles svært at definere. Der findes derfor heller ingen bredt accepteret definition. Dog kan man konkludere, at flåden, ved at sikre kontrol og sikkerhed til søs på have mange hundrede kilometer væk, er med til at beskytte Danmark og bekæmpe den stigende terrortrussel. Terrorisme er, netop pga. globaliseringen, ikke blot et lokalt fænomen, hvor en terrororganisation holder sig til en bestemt region eller stat. En terrorgruppe med base i Somalia vil kunne benytte landets svage regering og mangel på kontrol til at planlægge, koordinere og udføre terrorangreb mod lande andre steder i verden. F.eks. i Danmark. Netop det faktum, at terrorisme er et globalt problem, er medvirkende til disse multilaterale missioner. Et land kan ikke stille sig uden for fællesskabet og være ligeglad, af den grund, at landet selv er i fare for at blive offer for et terrorangreb. Den stigende globale afhængighed og forbindelser på tværs af landegrænser medfører også en risiko for en stat i forhold til terrorisme. Bliver et land på den anden side af kloden ramt af terror, vil det på overfladen ikke se ud til at påvirke Danmark. Men pga. den øgede forbindelse især via handel vil dette kunne påvirke Danmark i en negativ økonomisk retning. Herved er verden bundet sammen af en gensidig afhængighed. Denne interdependens medfører, at det meste af verden vil have interesse i at forhindre terror både nationalt og internationalt, da et angreb mod et land er et angreb mod hele verden. Dette er *den militære dimension* af globaliseringen.

Danmarks sikkerheds- og forsvarspolitik har historisk set været at sikre danske grænser. Men på grund af globaliseringen har terrortruslen, og derved den militære trussel, ingen geografisk begrænsning, og hvad der sker i et land kan få stor militær betydning i et andet. Iran og Nordkoreas atomoprustning er eksempler herpå. *"Hvis vi kan skabe ro et maksimalt antal steder; er der også større chance for ro internt i Danmark. Det går moderne forsvar ud på. Hele verden må i dag siges at være dansk interesseområde."*⁹. Især handel spiller en stor rolle i forhold til den danske flåde og dens rolle. Ti procent af al verdenshandel transporteres i dag med handelsskibe, der sejler under dansk flag.¹⁰ Af denne grund er pirateri og terrorrelaterede aktiviteter til søs en stor trussel mod Danmark og dansk handel, og derfor spiller flåden en stor rolle i at sikre dansk handel og i sidste ende dansk økonomi ved at udføre anti-terror operationer mange hundrede kilometer fra de danske kyster.

Netop den danske flådes indsats i farevandet ud fra lande, som går under betegnelsen "svage stater" er vigtig i bekæmpelsen af terror. Svage stater har en ringe indre sammenhængskraft, hvor tilliden og troen på regeringen er svag. Denne manglende legitimitet hos styret skaber en stat, hvor lov og orden til en vis grad er sat ud af kraft. For terrornetværk er sådanne svage stater det ideelle sted at søge tilflugt. I disse stater kan de opererer frit og opbygge træningsanlæg, rekrutterer, finansiere og udbygge deres netværk fordi staten ikke magter at stoppe dem. Steder som disse er det vigtigt at militæret og derved flåden griber ind og assisterer centralmagten. Dette gør flåden som sagt ved Afrikas Horn, hvor den udøver militær kontrol til søs. Dog benytter flåden også en forebyggende indsats, som nævnt før, hvor man forsøger at stabiliserer centralmagten via uddannelse og træning så staten er i stand til internt at administrer sit land og derved kunne fordrive terrororganisationer.

Den danske flådes rolle belyst ud fra IP-teorierne realisme og idealisme

Realisme:

Ifølge realister er kampen mod terror og derved også flådens betydning ikke noget nyt. Forhold og betingelser vil ændre sig som tiden går. Dette vil naturligvis medføre en ændring af aktører og konfliktens udseende. Realisterne vil hævde, at terrorisme blot er den næste i rækken af en uendelig strøm af militære trusler, og flådens rolle vil således være nødvendig som løsningsinstrument i denne konflikt og i fremtidige konflikter. Terrorismen skal også ses som visse gruppers afstandtagen til det sikkerhedsfællesskab, der er opstået med f.eks. FN, som har USA og vestlige og demokratiske værdier i spidsen. Flådens rolle er altså at nedkæmpe denne fjende og derefter nedkæmpe den trussel, som vil overtage

dens plads. Permanent fred er nemlig uopnåeligt, og flåden vil derfor altid stå overfor nye trusler.

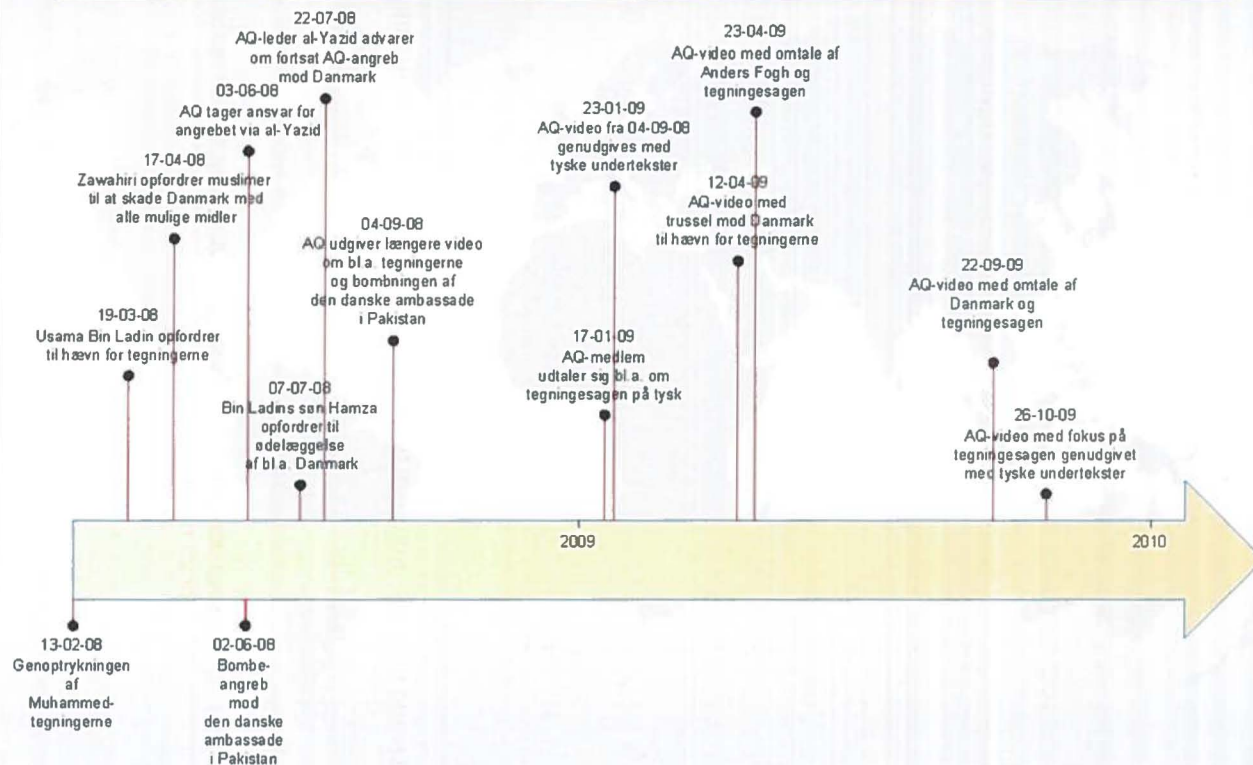
Idealisme:

Hovedbetragtningen ud fra et idealistisk synspunkt er at kampen mod terror ikke er en klassisk *Stat A mod Stat B* konflikt, hvor konflikter historisk set har fundet sted mellem stater. Derimod er der tale om en global trussel, som truer et *verdenssamfund*, som primært er organiseret i et sikkerhedsfællesskab som FN. Reaktionen på terrortruslen har da også primært været sammenslutninger af stater, der i fællesskab bekæmper terror med en kombination af blød og hård magt. Det vigtige i forhold til flåden ifølge idealismen er, at den er af en ikke varig nødvendighed. Denne nye situation, hvor verdenssamfundet i højere grad står sammen mod en fælles global fjende, er nemlig tegn på at en permanent fred er mulig og nært forestående. Derfor vil man i fremtiden ikke i samme omfang have brug for en flåde til at opretholde fred og sikkerhed til søs.

Konklusion

Den danske flåde spiller en stor rolle i bekæmpelsen af terror og at sikre ikke bare Danmark men hele det internationale samfund. Denne indsats ligger i tråd med den aktivistiske udenrigspolitik, som Danmark føre. Derudover er Danmark, med erfaring fra den danske flådes missioner, et af de lande, der har været med til at fremme problematikken, og derved også debatten, om mulighederne for at stille tilfangetagne pirater og terrorister for en domstol. Derved opfylder flåden de mål, som udenrigsministeriet har præsenteret og som der er redegjort for i begyndelsen af artiklen. Eller gør den det? *"Vi har en klar forventning til og et ønske om, at der er dansk flådetilstedeværelse i området i 2011. Vi er en væsentlig søfartsnation og transporterer ti procent af verdenshandlen"*¹¹. Denne udtalelse kommer fra Rene Piil Pedersen, som er afdelingschef i Danmarks Rederiforening. Han udtaler sig i kølvandet på venstres forsvarsordfører Karsten Nonbos udtalelse om at regeringen ikke ville forlænge krigsskibet "Esbern Snare"s engagement ved Afrikas Horn, som en del af Operation Ocean Shield, når den vender hjem til Danmark til jul. En beslutning, der ellers ligger langt fra regeringens udenrigspolitik og den rolle, som den danske flåde har spillet, stadig spiller og fortsat vil kunne spille i bekæmpelse af terror.

Tidslinje for al-Qaidas fokus på tegningesagen og Danmark 2008-2010

Noter

1. <http://www.um.dk/da/menu/Udenrigspolitik/GlobaleEmner/Terrorisme/>
2. <http://forsvaret.dk/SOK/Internationalt/Tidligere/TF150/Pages/default.aspx>
3. <http://www.um.dk/NR/ronlyres/FF213D3D-8509-40FF-9389-A342DD22F3AF/0/EndeligTERredeg%C3%B8relse2010.pdf>
4. http://www.pet.dk/upload/vtd_-_maj_2010_ukl-endelig.pdf
5. <http://www.um.dk/NR/ronlyres/FF213D3D-8509-40FF-9389-A342DD22F3AF/0/EndeligTERredeg%C3%B8relse2010.pdf>
6. <http://forsvaret.dk/SOK/Internationalt/Tidligere/TF150/Pages/default.aspx>
7. <http://forsvaret.dk/SOK/Internationalt/SNMG1/OCEAN/Pages/default.aspx>
8. Global Politik af Hans Branner side 128
9. Global Politik af Hans Branner side 136
10. <http://flaaden500.dk/ref.aerhed.spx?id=109>
11. http://politiken.dk/indland/ECE1088422/rederiforening-revser-regeringen-for-at-svigte-de-danske-skibe?cmpid=partner_epnl

RETTELSER TIL SØOFFICERSRULLE 1910-2010

Efter udgivelse af Søofficersrulle 1910-2010 som særnummer af Tidskrift for Søværnen (2010/5) har jeg fra forskellig side modtaget oplysning om tilføjelser samt rettelser. De sidste skal jeg beklage med dybeste respekt.

Nr. 1597 Hegner, Palle Christen Boll. Dødsdato tilføjes: 080524

Nr. 1656 Lowzow, Lennart von er beklageligvis opført som død

Nr. 1750 Darre, Bjørn. Dødsdato tilføjes 110427

Nr. 1767 Broberg, Svend. Afgangsdato rettes til: 930731

Nr. 1789 Koefoed, Per. Fødselsdato rettes til 360627 og afgangsdato rettes til 960630

Nr. 1792 Mikkelsen, Søren Peter. Dødsdato tilføjes til 110321

Nr. 1795 Nielsen, Kai Edvard. Dødsdato tilføjes 951224

Nr. 1799 Grønbech, Jens Egede. Dødsdato tilføjes 090907

Nr. 1837 Borck, Knud Erik Johan. Dødsdato tilføjes 110502

Nr. 2591 Overgaard, Morten Lygre er beklageligvis opført som død.

Nr. 2605 Svendsen, Henrik Flemming er død i trafikuheld.

Det er fejlagtigt oplyst, at kommandør Henning Svennevig var den første, der fik tillagt den midlertidige grad som flotilleadmiral. Jeg er blevet informeret om, at kommandør Peter Broberg var den første. I Kundgørelse for Forsvaret A.13-1983, pkt.1.h står, at "*kommandør (søværnet) Peter Broberg tillægges midlertidig grad som flotilleadmiral (søværnet) (fra den 1. april 1983), så længe han forretter tjeneste som stabschef hos Chefen for de allierede Flådestyrker i den sydlige del af NATOs Nordregion*".

Peter Broberg beholdt den midlertidige grad i tre år indtil den 1. april

1986, hvor han uden ansøgning blev beordret til midlertidig tjeneste som chef for Mineskibseskadren. (Ref. Kundg. A.2-1986, pkt.1)

Indtil kommandør Henning Svennevig tiltrådte som stabschef den 1. oktober 1990, var stillingen besat af tyske søofficerer.

Måtte læsere af Tidsskrift for Søværnen være bekendt med yderligere tilføjelser til den udsendte Søofficersrulle 1910-2010 kan sådanne meddeles pr. e-mail: h.muusfeldt@mail.dk eller pr. post på adressen; Spættevej 12, 2970 Hørsholm.

Opmærksomheden henledes på, at redaktøren på hcbjerg@post.tele.dk modtager bestilling på eksemplarer af særnummeret, evt. i en udgave i formatet A4.

Henrik Muusfeldt

NEKROLOGER

John Mogens Arentoft

(1636) John Mogens Arentoft blev født den 27. februar 1923. Efter studentereksamen i 1942 blev han antaget som søkadetlærling og gennemgik den indledende militære uddannelse, der dengang fandt sted på kaserneskipet *Fyen*, fortøjet ved Elefanten.

Den 29. august 1943 befandt han sig som søkadetaspirant om bord i inspektionsskibet *Hvidbjørnen*, der sammen med inspektionsskibet *Ingolf* indgik i Kadetdelingen. Efter sænkningen af *Hvidbjørnen* og *Ingolf* overtaget af tyskerne, blev John sammen med den øvrige del af besætningerne interneret, først i Korsør, senere i København.

Fra november 1943 til juni 1944 gennemgik han det civile navigationskursus og blev gradvist involveret i illegalt arbejde, bl.a. som medlem af modstandsgruppen Holger Danske. I slutningen af 1944 blev han så kraftigt efterstræbt af det tyske sikkerhedspoliti, Gestapo, at han måtte fortrække til Sverige.

Her kom han i forbindelse med kommandør F. Bangsbøll, der ledede illegale transportopgaver mellem Danmark og Sverige. Kommandørens noget utraditionelle måde at gribe tingene an på tiltalte i høj grad John, og de indledte et livslangt venskab. John arvede således Bangsbølls sabel, der oprindeligt havde tilhørt kommandør Braëm, chef for fregatten *Jylland* i 1886. I forbindelse med "Mimreklubben"s udflugt til fregatten *Jylland* overlod John sablen i fregattens varetægt.

Efter hjemkomsten fra Sverige deltog John i den af kaptajnløjtnant i reserven H. Larsen ledede hjemtagning af danske handelsskibe, der havde været beslaglagt af tyskerne, og nu befandt sig i tyske havne. I 1945 genoptog John uddannelsen Søofficersskolen og blev i juni 1947 udnævnt til søløjtnant II.

Johns efterfølgende karriere bestod af vekslende sø- og landtjeneste, herunder som skoleofficer i uddannelsesskibe, og afsluttende som operasjonsofficer i Søværnets Operative Kommando, hvor han medvirkede ved indførelse af et nyt elektronisk system for farvandsovervågning, det såkaldte FOD CCIS.

I marts 1967 blev John efter ansøgning afskediget af linien og udnævnt til orlogskaptajn i reserven. I de efterfølgende år bestred John en række hverv indenfor konsulent- og uddannelsesvirksomhed, og oprettede sit eget firma indenfor EDB-branchen.

I december 1973 blev John indvalgt i Folketinget for Fremskridtspartiet og varetog forskellige poster, herunder som forsvarspolitisk ordfører, en uriaspost, henset til partiets noget uafklarede holdning til forsvarspolitiske spørgsmål. John var medlem af Folketinget indtil 1987, og var i perioden medlem af præsidiet i fire år.

John var en ildsjæl, der med stor begejstring gik op i alt hvad han foretog sig. Han var et meget venligt menneske, der havde let ved at skabe kontakt med sine medmennesker. Han havde sine meningers mod og parat til at forsvare dem til det yderste. Som ven var han trofast og hengiven, og i den forholdsvis lille kadetklasse, han var medlem af, gik han med stor iver ind for at styrke sammenholdet.

Af de mange interessefelter, der optog ham, stod jagt højt på listen, men med et tiltagende gangbesvær måtte han desværre lægge denne hobby på hylden.

John døde den 6. december 2010 og efterlader sig sin hustru Grace, der havde været en uvurderlig støtte i hans mange gøremål og som trofast var ved hans side i hans sidste smertefulde øjeblikke.

Efter Johns eget ønske blev hans jordiske rester strøget i havet.

(1634), (1637)

RETTELSE TIL SØOFFICERSRULLE 1910-2010

Efter udgivelse af Søofficersrulle 1910-2010 som særnummer af Tidskrift for Søværnen (2010/5) har jeg fra forskellig side modtaget oplysning om tilføjelser samt rettelser. De sidste skal jeg beklage med dybeste respekt.

Nr. 1597 Hegner, Palle Christen Boll. Dødsdato tilføjes: 080524

Nr. 1656 Lowzow, Lennart von er beklageligvis opført som død

Nr. 1750 Darre, Bjørn. Dødsdato tilføjes 110427

Nr. 1767 Broberg, Svend. Afgangsdato rettes til: 930731

Nr. 1789 Koefoed, Per. Fødselsdato rettes til 360627 og afgangsdato rettes til 960630

Nr. 1792 Mikkelsen, Søren Peter. Dødsdato tilføjes til 110321

Nr. 1795 Nielsen, Kai Edvard. Dødsdato tilføjes 951224

Nr. 1799 Grønbech, Jens Egede. Dødsdato tilføjes 090907

Nr. 1837 Borck, Knud Erik Johan. Dødsdato tilføjes 110502

Nr. 2591 Overgaard, Morten Lygre er beklageligvis opført som død.

Nr. 2605 Svendsen, Henrik Flemming er død i trafikuheld.

Det er fejlagtigt oplyst, at kommandør Henning Svennevig var den første, der fik tillagt den midlertidige grad som flotilleadmiral. Jeg er blevet informeret om, at kommandør Peter Broberg var den første. I Kundgørelse for Forsvaret A.13-1983, pkt.1.h står, at "*kommandør (søværnet) Peter Broberg tillægges midlertidig grad som flotilleadmiral (søværnet) (fra den 1. april 1983), så længe han forretter tjeneste som stabschef hos Chefen for de allierede Flådestyrker i den sydlige del af NATO's Nordregion*".

Peter Broberg beholdt den midlertidige grad i tre år indtil den 1. april

1986, hvor han uden ansøgning blev beordret til midlertidig tjeneste som chef for Mineskibseskadren. (Ref. Kundg. A.2-1986, pkt.1)

Indtil kommandør Henning Svennevig tiltrådte som stabschef den 1. oktober 1990, var stillingen besat af tyske søofficerer.

Måtte læsere af Tidsskrift for Søvæsen være bekendt med yderligere tilføjelser til den udsendte Søofficersrulle 1910-2010 kan sådanne meddeles pr. e-mail: h.muusfeldt@mail.dk eller pr. post på adressen; Spættevej 12, 2970 Hørsholm.

Opmærksomheden henledes på, at redaktøren på hcbjerg@post.tele.dk modtager bestilling på eksemplarer af særnummeret, evt. i en udgave i formatet A4.

Henrik Muusfeldt

NEKROLOGER

John Mogens Arentoft

(1636) John Mogens Arentoft blev født den 27. februar 1923. Efter studentereksamen i 1942 blev han antaget som søkadetlærling og gennemgik den indledende militære uddannelse, der dengang fandt sted på kaserneskipet *Fyen*, fortøjet ved Elefanten.

Den 29. august 1943 befandt han sig som søkadetaspirant om bord i inspektionsskibet *Hvidbjørnen*, der sammen med inspektionsskibet *Ingolf* indgik i Kadetdelingen. Efter sænkningen af *Hvidbjørnen* og *Ingolf* overtaget af tyskerne, blev John sammen med den øvrige del af besætningerne interneret, først i Korsør, senere i København.

Fra november 1943 til juni 1944 gennemgik han det civile navigationskursus og blev gradvist involveret i illegalt arbejde, bl.a. som medlem af modstandsgruppen Holger Danske. I slutningen af 1944 blev han så kraftigt efterstræbt af det tyske sikkerhedspoliti, Gestapo, at han måtte fortrække til Sverige.

Her kom han i forbindelse med kommandør F. Bangsbøll, der ledede illegale transportopgaver mellem Danmark og Sverige. Kommandørens noget utraditionelle måde at gribe tingene an på tiltalte i høj grad John, og de indledte et livslangt venskab. John arvede således Bangsbølls sabel, der oprindeligt havde tilhørt kommandør Braëm, chef for fregatten *Jylland* i 1886. I forbindelse med "Mimreklubben"s udflugt til fregatten *Jylland* overlod John sablen i fregattens varetægt.

Efter hjemkomsten fra Sverige deltog John i den af kaptajnløjtnant i reserven H. Larsen ledede hjemtagning af danske handelsskibe, der havde været beslaglagt af tyskerne, og nu befandt sig i tyske havne. I 1945 genoptog John uddannelsen Søofficersskolen og blev i juni 1947 udnævnt til søløjtnant II.

Johns efterfølgende karriere bestod af vekslende sø- og landtjeneste, herunder som skoleofficer i uddannelsesskibe, og afsluttende som operationsofficer i Søværnets Operative Kommando, hvor han medvirkede ved indførelse af et nyt elektronisk system for farvandsovervågning, det såkaldte FOD CCIS.

I marts 1967 blev John efter ansøgning afskediget af linien og udnævnt til orlogskaptajn i reserven. I de efterfølgende år bestred John en række hverv indenfor konsulent- og uddannelsesvirksomhed, og oprettede sit eget firma indenfor EDB-branchen.

I december 1973 blev John indvalgt i Folketinget for Fremskridtspartiet og varetog forskellige poster, herunder som forsvarspolitisk ordfører, en uriaspost, henset til partiets noget uafklarede holdning til forsvarspolitiske spørgsmål. John var medlem af Folketinget indtil 1987, og var i perioden medlem af præsidiet i fire år.

John var en ildsjæl, der med stor begejstring gik op i alt hvad han foretog sig. Han var et meget venligt menneske, der havde let ved at skabe kontakt med sine medmennesker. Han havde sine meningers mod og parat til at forsvare dem til det yderste. Som ven var han trofast og hengiven, og i den forholdsvis lille kadetklasse, han var medlem af, gik han med stor iver ind for at styrke sammenholdet.

Af de mange interessefelter, der optog ham, stod jagt højt på listen, men med et tiltagende gangbesvær måtte han desværre lægge denne hobby på hylden.

John døde den 6. december 2010 og efterlader sig sin hustru Grace, der havde været en uvurderlig støtte i hans mange gøremål og som trofast var ved hans side i hans sidste smertefulde øjeblikke.

Efter Johns eget ønske blev hans jordiske rester strøget i havet.

(1634), (1637)

Adam Helms

(1525) Adam Helms blev født den 14. juni 1912 som søn af Hypoteksforeningsdirektør Jens Martin Helms og hustru Margrethe f. Petersen. Adam Helms blev søkadet i 1931 under indtryk af Flådens tidligere betydning for et dansk forsvar, og i håbet om at Flåden – trods den efter hans opfattelse igangværende politiske naive og skammelige debat og lovgivning om nedrustning – igen måtte få medgang og evne til indsats, hvis det skulle blive påkrævet.

Han blev søløjtnant II i 1935 og gennemgik observatørskolen ved Søværnets Flyvevæsen. Efter udnævnelse til søløjtnant I i 1936 var Adam Helms på togt med artilleriskibet *Niels Iuel* de følgende år afvekslende med tjeneste ved Søartilleriet efterfulgt i 1938-39 af fiskeriinspektion med *Islands Falk*.

Ved det tyske angreb på Danmark 9. april 1940 var søløjtnant Helms tjenstgørende i torpedobåden *Høgen*, som var tilknyttet neutralitetsvagtstyrken i Storebælt. Helms har berettet, at der som følge af det forøgede beredskab var gjort klart skib i torpedobåden, som kom i kontakt med de tyske krigsskibe på stedet, men at den som de øvrige danske krigsskibe ikke blev involveret i kamphandlinger med tyskerne som følge af den danske regerings hurtige kapitulation og ordre om at følge tyskernes krav om afvæbning af de danske væbnede styrker, en ordre som måtte efterkommes af *Høgen*, om end med undren og mismod blandt skibets officerer.

Adam Helms blev udnævnt til kaptajnløjtnant den 1. oktober 1940 og var i årene 1940-43 skoleofficer ved Søofficersskolen afvekslende med tjeneste i inspektionsskibet *Ingolf* som kadetskib. Han var en af de yngre søofficerer, der kom til at præge hele fire årgange af kadetkorpsset med deres holdninger om, hvad der måtte forventes af de kommende danske officerer såvel fagligt som åndeligt. Helms var som andre af de yngre søofficerer meget nedslået over den danske regerings udlevering af de seks nyeste torpedobåde af *Høgen*-typen til tysk krigstjeneste i 1941, og har efter krigen berettet om en samtale herom med den nyudnævnte viceadmiral Vedel, hvor Helms selv havde givet udtryk for de unges uforståen for den danske samarbejdsregerings holdning i dette spørgsmål og dermed også Søværnets følgagtighed overfor besættelsesmagtens krav. Der var yngre søofficerer, som havde været prat til at sænke og ødelægge disse torpedobåde, inden de blev udleveret. Vedel havde dengang hertil sagt: ”Det må De ikke sige højt, Helms”.

Bedst kom Helms' holdning til besættelsesmagten nok til udtryk den 29. august 1943 ved det tyske angreb på den danske flåde, hvor kaptajnløjtnant Helms var 3. kommanderende og artilleriofficer i kadetskibet *Ingolf*, som i Storebælt blev bordet af en velbevæbnet tysk prisebesætning, uden at der var blevet gjort modstand her imod. Helms havde sin klarts-kibspost på *Ingolfs* øverste bro og herfra i kontakt til skibets endnu bemandede kanonbesætninger, som primært bestod af søkadetter. Han meddelte skibschefen, at han var parat til at tilbageerobre skibet med våbenmagt, hvis han fik chefens ordre herom. Dette blev dog afslået af skibschefen, som fandt det umuligt i den foreliggende situation, hvor skibet allerede var blevet besat af så mange tyskere bevæbnet med maskinpistoler.

At Helms med sine oplevelser under den tyske besættelse var én af de søofficerer, som på eget initiativ undkom til Sverige og her søgte og også kom i britisk krigstjeneste var en naturlig følge af hans holdninger og æresbegreber. Helms har efter krigen skriftligt berettet om sin tjeneste om bord på krydseren *Delhi*, der deltog i krigshandlingerne i Adriaterhavet i 1944. Som hjemmefra uddannet artillerist og her i britisk tjeneste nu øverste leder af krydserens automatiske maskinskyts, var han medvirkende til at afslå et større tysk angreb med eksplosive speedbåde, mens skibet under krigsvagt lå i havn i Split. Han blev – fordi han forstod og talte tysk – bedt om at hjælpe med at afhøre nogle tyske krigsfanger, der var blevet taget af Titos partisaner efter omtalte angreb. Efter hjemkomsten fra England i maj 1945 forrettede Helms tjeneste i Marinestaben, og var formand for Søe-Lieutenant-Selskabet frem til 1947. Han blev orlogskaptajn i 1947 og var 1948-49 chef for torpedobåden *Krabbe* og for 2. torpedobådsgruppe.

Adam Helms' erfaringer fra Royal Navy, som han altid havde set meget op til, kom til at præge hans tjeneste og holdninger, især efter Danmarks optagelse i NATO i 1949. Han blev i 1950 medlem af den danske delegation til Northern European Regional Planning Group i London, tjensgtjorde i SHAPE (dengang i Paris) i 1961-52, fra november 1951 som kommandørkaptajn, og var i 1952-54 ved Standing Group i Washington D.C. I denne sammenhæng udvikledes bekendtskaber – national og internationalt – som kom til gavn i hans senere tjeneste, ikke mindst som COMBALTAP.

Hjemkommen fra udlandet blev Adam Helms chef for Forsvarsstabens Operationsafdeling, senere efterfulgt af chefskommandoer for fregatten *Holger Danske* og depotskibet *Ægir*.

Efter udnævnelsen til kommandør den 1. september 1958 var Helms fra 1958-60 chef for Søværnsstabens operationsafdeling, og stabschef ved Kystflåden, som 1. juni 1961 ændredes til Søværnets Operative Kommando. Samme dag udnævntes til kontreadmiral og virkede i tiden 1961-65 som chef for Søværnsstab, hvor Flåden via det dansk/amerikanske cost-sharing program blev markant udbygget.

Admiral Helms efterlevede igennem sin lange fornemme karriere det gamle engelske ord "ships do not fight, men do", og demonstrerede dette gennem en udstrakt grad af tillid og omsorg for sit personel. Efter at han i sit ægteskab med Herdis f. Therkelsen til sin store og utilsørede glæde fik en datter i januar 1963, blev også omsorgen for hans underlagt officerer med stor generøsitet udvidet til disses privatliv.

Det var en udbredt forventning i 1965 i Søværnet, at Adam Helms skulle afløse viceadmiral S.E. Pontoppidan som chef for Søværnet, men den politiske afgørelse faldt anderledes ud. Det viste sig efterfølgende at være en fordel for Helms, som kom til at bestride poster for hvilke han havde særlige operative og internationale forudsætninger.

I perioden 1.april 1965 til 31.december 1969 var Adam Helms chef for Søværnets Operative Kommando – et job, som han fandt, var alt hvad en søofficer kunne ønske sig. Hans udøvelse af kommandoen kan eksempelvis illustreres ved, at de tre kaptajnløjtnanter, der var divisionsofficerer ved Torpedobådseskadren i et brev ved Adam Helms' fratræden som CHSOK takkede ham for hans ledelse og udviste tillid. I sit svarbrev sluttede admiralen med at pålægge de tre skibs- og divisionschefer "at nyde den tid, hvor de havde et stort og veldefineret ansvar for et over-skueligt område, stor myndighed og store muligheder for at påvirke deres omgivelser positivt. Plus naturligt is det herlige liv på havet!".

Tillagt midlertidig grad af viceadmiral var Adam Helms i perioden 1970-76 – i alt i seks år – COMBALTAP – chef for Enhedskommandoen med hovedkvarter i Karup – og samtidig chef for det danske forsvars operative styrker, embeder han varetog med stor indsigt og forståelse for internationalt samvirke.

Redaktionen af Tidsskrift for Søværnen var – med rette – begejstret for i numrene 1 og 2 i 2005 at kunne bringe admiral Helms' omfattende og indsigtsfulde skildring af oplevelser og vilkår på en af forsvarrets højeste poster. Denne skildring står stærkt i erindringen, og skal ikke uddybes her. Det er dog værd at nævne, at admiral Helms nød stor anseelse i toppen af det vesttyske forsvar, uanset at hans utrættelige arbejde – for at

tildele Vesttyskland en permanent stilling som COMNAVBALTAP ikke bar frugt. I eftersommeren 1974 nærmede den komplicerede sag sig en reel dansk-vesttysk tillidskrise, men admiral Helms' såvel militære som politiske indsats blev aldrig anfægtet fra vesttysk hold.

Adam Helms' sidste tjeneste fandt sted i Bruxelles som Danmarks faste repræsentant i NATO's Militærkomité, hvor hans rige erfaring såvel nationalt som i NATO-regi kom til sin fulde ret.

Efter sin pensionering den 30. juni 1977 har viceadmiral Adam Helms været medforfatter til tre bøger:

"Safeguarding Security in the Baltic Approaches 1962-2002" om organisationen og arbejdet ved NATO kommandoen COMBALTAP,

"Ved forenede kræfter" om udviklingen i forsvarets øverste ledelse, og

"For Flaget og Flåden" om Marinens personel og virke 1943-45.

I sin epilog til sidstnævnte bog skrev Adam Helms karakteristisk bl.a.: "Mandskabets duelighed og den ånd, der besjæler det, er den vigtigste enkeltfaktor i en flådes effektivitet".

Thomas Kingo's linier under brystbilledet af Niels Juel i Holmens Kirke: "En mand af gammel dyd og dansk oprigtighed, af ja og nej og hvad man godt og ærligt ved!" er i nutiden en træffende beskrivelse af Adam Helms' lange og fornemme tjeneste i Søværnet. Som det længst levende medlem af "Trafalgarklubben" – de danske søofficerer, som gjorde frivillig tjeneste i Royal Navy under 2. verdenskrig, og blev hædret derfor – døde han den 15. januar 2011 og en æra i det danske søofficerskorps fandt sin afslutning.

Til tonerne af "Last Post", blæst af en trompeter fra Søværnets Tamburkorps i Holmens Kirke, blev viceadmiral Adam Helms begravet på Holmens Kirkegård den 21. januar 2011.

(1617),(1657)

BOGANMELDELSER

ÅBENT HAV - MIT LIV I SØVÆRNET 1945 - 1990"

af Viceadmiral Jørgen F. Bork

*Gyldendal, København 2010, 325 sider..ill. ISBN978-87-02-09530-2.
350,00 kr.*

Ved en refleksion over hvad bogen indeholder, synes det mig, at man kan dele bogen i det der har at gøre med livet i Søværnet som det oplevedes, med de episoder, der følger med at være en velkvalificeret person med flair for det der forventes eller som ligger i kortene, og så den del der har at gøre med det mere udadvendte eller overraskende, måske endda usædvanlige.

Uanset en sådan skelnen er bogen interessant læsning fra ende til anden. At læse om hvordan den 25-årige søløjtnant i 1952 var ansvarlig for afhentning af en engelsk fregat (den var i mølpose og skulle slæbes) fra Plymouth i Sydengland, hjem til Holmen, og derefter en gentagelse af øvelsen med en anden fregat, om grundstødningen af en søster-motor-torpedobåd ved den engelske østkyst året efter, eller om opbygningen af MOBA (en mobil reparations- og optankningsenhed for torpedobådene) i 1954, er historie af den art, der giver et håndgribeligt indtryk af hvad der - udover alt det rutinemæssige - var part af livet i Søværnet i efterkrigsårene. Læg dertil forfatterens oplevelser som officer ombord i fregatten HOLGER DANSKE under Klaksvig opstanden i 1956. Også mange andre steder i bogen gives et interessant indblik i, hvordan det var at virke på en arbejdsplads som Forsvaret, der var i fortsat forandring, og hvor tradition og sædvane var oppe imod, af og til, usædvanlige udfordringer.

Jørgen Borks karriere begyndte med tjeneste ved motortorpedobådene, små enheder med en masse maskinkraft til hurtige angreb med torpedoer i ly af mørket. De var overtaget fra tyskerne efter krigen, og var stort set de eneste kampenheder Søværnet rådede over i denne periode. Som 24 årig blev han skibschef og deltog i operationer i danske såvel som norske og engelske farvande i de følgende år, afbrudt af, som ovenfor

beskrevet, udkommando til anden tjeneste. Oplevelser var der nok af, og vi kan læse om mange af dem.

At Bork ret tidligt blev anset som en officer med en fremtid, ses deraf, at han var den første danske søofficer, der blev sendt på stabskursus ved Royal Navy i England efter krigen. Vi læser om det, naturligvis, inklusive hans gøren og laden og ikke mindst hans synspunkt om, hvor vigtigt det er at være åben og tage ved lære.

Hans tjeneste som chef i korvetten BELLONA kan vel ikke siges at være meget forskellig fra adskillige kollegers i samme situation. Men vi får lov til at dele hans oplevelser og ikke mindst hans syn på tjenesten som skibschef, hans "engagement" under en patrulje i Østersøen øst for Bornholm med en sovjetisk fregat, eller den måde hvorpå han kontrollerede uddannelsen af besætningen. Ikke helt igennem rutineagtig.

Det lyser ud af oplevelserne bogen igennem, at forståelse af ansvar, kommando og kommandoføring samt sømandsskab er forudsætninger nødvendige for tjeneste som (skibs)chef og at dette bedst læres ombord, og at derfor tilstrækkelig søtid er en nødvendig betingelse, specielt for yngre søofficerer.

Som de fleste søofficerer var admiral Borks tjeneste en skiften mellem søtjeneste og landtjeneste, men også mellem forskellige job i land således, at generelt var man ikke i et bestemt job mere end nogle få år. Så efter stabsuddannelsen i England og stabstjeneste ved "Kystflåden" (den organisation der, fra at bestå af en håndfuld officerer dengang efterhånden blev til Søværnets Operative Kommando som vi kender det i dag) kom han til anden stabstjeneste ved højere stabe. Her kommer det efterhånden frem, hvordan han evner at skabe resultater i stabsarbejdet samtidig med, at han etablerer kontakt og venskaber, der rækker langt ud over det umiddelbare samvær.

I april 1975 kom udkommandoen som chef for fregatten PEDER SKRAM. Dette er utvivlsomt et af højdepunkterne i Borks karriere. I bogen udgør dette kapitel 33 sider (side 176-200). Bork ønsker at give læseren en klar fornemmelse af fregatternes særlige betydning i Søværnets arsenal af enheder. At han selv befandt sig som en fisk i vandet og inspirerede sin besætning, kan der ikke være to meninger om. Skibets størrelse og egenskaber gjorde det til en god platform i nationalt regi til operationer i både i Østersøen og i Nordsøen. Som repræsenterende Danmark i NATOs Stående Atlanterhavsstyrke (STANAVFORLANT) var skibet ligeså velegnet, med hele Nordatlanten som operationsom-

råde. At det også blev til Dronningebesøg i Leningrad og deltagelse i 200 året for USA's selvstændighed i sommeren 1976 i New York, var så bollerne på suppen. Det er absolut interessant at læse om, ikke mindst fordi Bork også her giver læseren meget mere end en nøgtern beskrivelse. Efter dette, et årstid på uddannelse i USA og derefter tjeneste som eskadrechef, sluttende med stillingen som kontreadmiral og chef for Søværnets Operative kommando. De sidste to år før pensioneringen i 1990 var Bork, som viceadmiral, Danmarks repræsentant i NATO's Militærkomité.

Gennem hele perioden gennemgik Forsvaret forandringer, under nye forsvarslove og nye personellove, forsvarsforlig, og forsvarsaftaler, amerikansk våbenhjælp ikke at forglemme. Samtidig ændrede samfundet sig, levestandarden og velfærdet forbedredes. For Bork var alt dette naturligt og acceptabelt, indtil en grænse, nemlig der hvor efterkrigstidens holdning om "aldrig mere en 9de april" druknede i politiske og økonomiske diskussioner, der tilsagde færre midler og dermed mindre forsvar i en tid, hvor "fjenden" blev mere og mere synlig. Bork benyttede, måske mest senere i karrieren, enhver lejlighed til at påpege at NATO ikke var en sovepude, at samfundets overordnede prioriteringer nødvendigvis måtte sikre et forsvar, der opfyldte forpligtelserne overfor partnerne i NATO, således at Danmark ikke kom til at fremstå som et svagt led i kæden, såvel som overfor Forsvarets personel i form af et job med mening.

Mest notorisk i dette billede er selvfølgelig "fodnoteperioden" i 1980'erne, der omtales i bogen på siderne 267 - 272, samt afskaffelsen af fregatterne, side 291 - 294. Med intelligens og elokvens stikker - på det tidspunkt - admiralen hovedet frem og deltager i en til tider heftig debat, som i alt fald ikke efterlader nogen tvivl om hvad han mente, både om Søværnets behov og om de politiske trakasserier, grænsende til uansvarlig politik. Det kommer altså sammen frem i teksten.

Til gengæld læser vi ikke meget om hans private liv, men nok til at forstå, at der var alvorlige bagsider til hans liv i Søværnet: To forliste ægteskaber, og hvad deraf kommer, hører med til denne historie.

Sammenfattende kan man måske sige, at en usædvanlig personlighed, fik en karriere, med usædvanlige højdepunkter eller lavpunkter (som da han stod som den kadet på Søfficersskolen der ville blive nr. et på sit hold dvs. få den bedste eksamen, pludselig dumpede i et fag og dermed var på nippet til ikke at bestå). Blandt højdepunkterne synes det på sin plads at nævne H.M. Dronningens tale til besætningen under hendes besøg ombord i PEDER SKRAM på vej til officielt besøg i Leningrad i

maj 1975. At hans skib ikke mindre end i to situationer - med års mellemrum - blev beskudt, da det optrådte som mål for en anden enheds skydeøvelser, er vel nok det mest usædvanlige, blandt mange usædvanlige begivenheder.

Teksten er let læselig og nedfældet med både humor og alvor og - ikke mindst - med sans for situationen. Den er gennemsyret af, at det er en helstøbt personlighed med ambitioner om at gøre en reel indsats for at Søværnet og dermed Forsvaret bliver så dueligt som muligt, der fortæller.

Bogen er skrevet med hjælp fra cand. mag. i historie Søren Nørby, og illustreret med velvalgte billeder. Teksten under billedet på side 250 beskriver i øvrigt Søværnets operative koncept under krise/krig på 12 linier.

Et register over omtalte personer ville have forøget bogens anvendelse som reference- og opslagsbog. Bogen kan varmt anbefales til alle, der vil vide mere om, hvad der foregik i og omkring Forsvaret, med hovedvægt på Søværnet, i årene 1945 til 1990.

Asger Bagge (1852)